

RELIQUIÆ SANCTORUM IN CATALONIA

N. 7

Juliol
Agost
2021

**Les Santes
de Mataró i
les seves
reliquies**

DOSSIER: Portadors de relíquies

RELÍQUIES AL TERRITORI: La Garrotxa (1)

LA DEVOCIÓ DELS MALLORQUINS A SANTA PRAXEDIS

EL MOBLE RELIQUIARI DE LA CATEDRAL DE VIC

Les seccions habituals i més...

SUMARI

Aquestes imatges i la de portada són de detall del reliquiari de santa Juàlia i santa Semproniana de Mataró

Editorial

p. 3

Dossier: PORTADORS DE RELÍQUIES

p. 4

Relíquies al territori: LA GARROTXA (I)

p. 7

En portada: LES RELÍQUIES DE LES 'SANTES' DE MATARÓ

p. 13

LA DEVOCIÓ DELS MALLORQUINS A SANTA PRAXEDIS

p. 18

EL MOBLE ALTAR-RELIQUIARI DE LA CATEDRAL DE VIC

p. 25

Miscel·lània

p. 37

- L'AIGUA MIRACULOSA D'ARLES
- RELÍQUIES PÈTRIES
- RELÍQUIES I CONSUETES
- RELÍQUIES DE SANT MIQUEL DELS SANTS: DE VALLADOLID A VIC

Relíquies són notícia

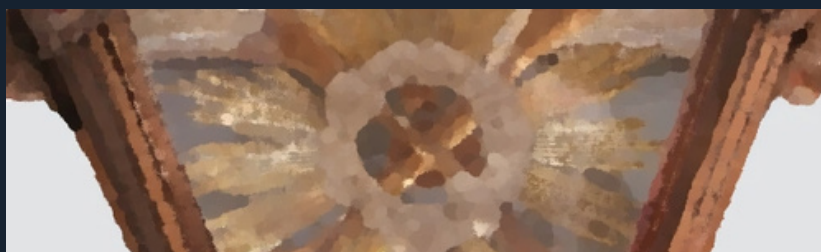
p. 46

Efemèrides

p. 47

Santoral tradicional català

p. 50

EL VERITABLE ‘MIRACLE’ DE LES RELÍQUIES

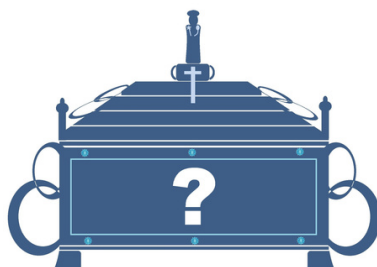
Les relíquies han obrat miracles. L'ortodòxia convindria dir que han estat els sants, invocats mitjançant les seves restes, els que han fet possible els fets prodigiosos. No es tracta, però, el tema d'aquest escrit, sinó que el portent es troba, moltes vegades, en les relíquies per si mateixes.

L'imaginari popular ha considerat, generalment, que les relíquies han format part dels cossos o peces relacionades amb els sants. La tradició, allò a què se sol fer referència com a pràctic recurs, ha consolidat unes idees i els ha proporcionat entitat física. El pas de les generacions ha estat ben còmplice d'aquest procés i el temps ha reconvertit la llegenda en certesa històrica. Així, d'un relat o d'una personatges ideals s'ha passat a l'entitat física que n'hauria format part. Així, la il·lusió d'un model de bon cristià, com a exemple a seguir en les seves actituds i accions, s'ha ajudat d'una presència material. Per als antics fidels, esdevenia aquella dita de “veure per creure”. I, a més, moltes vegades no era l'element pròpiament assignat al sant, sinó que ho era l'embolcall, el continent en forma de reliquiari.

En aquest darrer cas, és paradigmàtic quan aquest estoig és antropomorf. Aleshores, la tasca artesanal d'un orfebre, a vegades anònim, ha donat forma a un cos. I aquest s'ha divulgat com si hagués estat l'autèntic retrat, la ‘vera icona’, fidel del rostre d'aquell sant del qual només es coneix la vida fabulosa redactada per un fantasiós escriptor, potser delerós de fama.

I aquest és el veritable miracle de les relíquies: fer corpori un pensament, una concepció estrictament mental. No és, res més lluny de la voluntat expressada, un intent d'infravalorar les restes sacres, al contrari; és la intenció de copsar i traslladar la genuïna concepció de moltes relíquies. Perquè la fe, expressada en la veneració i devoció centenària, és la força que ha donat l'essència i la unitat. I com tota fe, si és sana, mereix la meua atenció i respecte.

Joan Arimany i Juventeny

PORTADORS DE RELÍQUIES: PROHOMS DE POBLES I CIUTATS

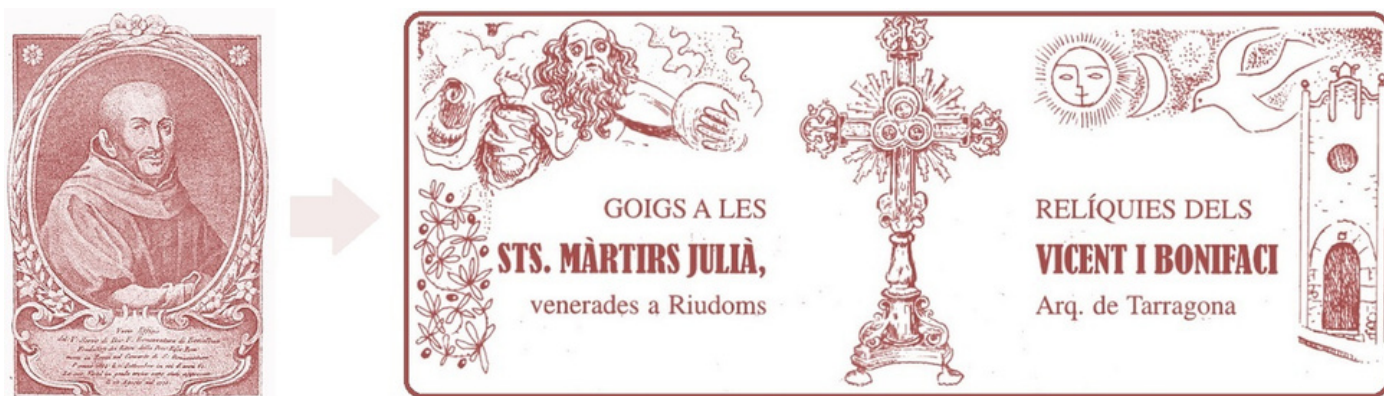
Després del concili de Trento (1545 – 1563), la devoció per les relíquies de sants va rebre un gran impuls. L'Església catòlica va estimular la possessió i col·locació digna de les restes sacres, així com les mostres de veneració i de pietat popular. Fins aleshores, amb comptades excepcions, les relíquies es podien contemplar als grans centres religiosos, monestirs i catedrals; ben aviat, però, les més modestes capelles, esglésies de comunitats religioses i santuaris van comptar-ne entre les seves valuoses possessions.

A la segona meitat del segle XVI es van redescobrir les catacumbes al subsòl de Roma i, a principi del segle següent, se'n van excavar a ciutats com Sardenya i altres nuclis d'importància de l'antiguitat tardana; des d'aquests cementiris dels primers temps del cristianisme es van distribuir les restes que s'hi van trobar, tot considerant que eren dels màrtirs de les persecucions de l'Imperi romà. Els mateixos papes i prelatos de la cúria proporcionaven les relíquies que tenien com a destí els diversos territoris catòlics.

Les relíquies arribaven a les parròquies i altres temples de la mà de significats prohoms d'entre la feligresia i fills de la població, generalment religiosos, que tenien algun bon contacte amb la jerarquia eclesiàstica romana. Els sants als quals pertanyien les restes passaven a ser considerats copatrons parroquials i, generalment, es consideraven un gran tresor. El gran valor que adquirien per a la comunitat, que passava a comptar amb uns intercessors celestials propis, convertia aquests personatges en veritables herois. La incorporació del nom d'aquests destacats ciutadans en la lletra dels goigs era el pas inicial, que els relacionava per a la posteritat i de forma definitiva a les gestes vinculades a les relíquies. Posteriorment, passaven a formar part de la selecta llista de personalitats il·lustres i se'ls permetia entrar en els llibres d'història local.

Abans, fins i tot, de la descoberta accidental de les catacumbes, el 1578, ja es practicava el trasllat pietós cap a terres catalanes. De les primeres trameses de relíquies cal comptar les que Pere Domènech, abat del

monestir de Vilabertran (Alt Empordà), va cedir a Gratallops (Priorat), la seva població d'origen. Aquest religiós, que va ocupar càrrecs propers al papa Pau III (1534-1549), va obtenir una bona diversitat de restes sacres entre les quals hi havia un bocí de la veracreu; el pontífex, en extreure i partir aquest fragment, va quedar meravellat al veure que se'n desprenia una gota de sang. Domènec va traslladar una costella de sant Llorenç, un queixal de sant Esteve, un bocí de la creu del bon lladre sant Dimes i d'altres, fins a una vintena, a Catalunya. La mateixa capçalera dels goigs de Gratallops esmenta el nom de Pere Domènec: "Goigs en alabansa de las SANTAS RELIQUIAS que s' veneran en la vila de Gratallops y que foren portades de Roma per lo insigne abat Pere Domenech en 1546". La primera estrofa contenia, de nou, el seu nom:

*"Cuant Domenech, sant abat,
per los camins os portava,
molts obstacles li posava
Llucifer, àngel malvat;
més del tot quedà burlat
lo seu intent infernal.
Santas Reliquias Sagradas
gardeu-nos sempre de mal."*

El frare franciscà Miquel Baptista Gran Peris, posteriorment beatificat i conegut com a Bonaventura Gran, l'any 1679 va obsequiar Riudoms, la seva població d'origen, amb les relíquies dels màrtirs Julià, Vicent i Bonifaci. En aquest cas es van escriure uns goigs que diuen:

*"Una joia molt segura
profitosa i de valor
regalà l'encès amor
del germà Bonaventura
fent amb ella els més grans dons
com de Gran el nom tenia.
Nobles màrtirs i patrons,
sigueu nostra empara i guia."*

A la segona dècada del segle XVII, a la ciutat de Càller (Sardenya), es va iniciar l'excavació del subsòl de la basílica de Sant Sadurní i el seu entorn on se sospitava que estaven enterrats màrtirs de les persecucions romanes. En aquella època, Salvador Riera es trobava a la ciutat com a funcionari del virrei Alfons d'Erill. Gràcies al seu interès i esforç, el 1623 va obtenir un bon nombre de les restes localitzades. Segons els documents que autenticaven la donació, les autèntiques, es tractava de 78 relíquies que pertanyien a 67 suposats màrtirs cristians. Poc després, Salvador Riera viatjava amb aquest 'tresor' cap a la seva població nadiua, Vilassar de Dalt, i el 1624 en va fer donació a la parròquia de Sant Genís, que les va acollir amb gran entusiasme.

D'entre els casos documentats hi ha singularitats destacades. Arenys de Mar, per exemple, venera sant Zenon. Les relíquies van arribar a la població de la mà del religiós Juan Domínguez que les havia obtingut a Roma, el 4 de novembre de 1583, amb permís del papa Gregori XIII. De retorn a la seva parròquia de Fuentelsaz (Guadalajara, Castella la Manxa) i en passar

DOSSIER

per Arenys, emmalaltí de gravetat. Durant un temps va ser acollit a la població catalana on es va recuperar. En agraïment per l'hospitalitat, just quan empenia de nou el camí, va obsequiar la parròquia d'Arenys amb algunes de les relíquies que havia obtingut.

A finals de l'any 1665, el jesuïta Jacint Piquer, fill de Ribes de Freser, es va traslladar a Roma. D'aquella estada, va obtenir les relíquies de dos sants, Valentí i Sabina, amb destins diferents: El 12 d'agost de 1666, les restes de sant Valentí van abandonar Barcelona tot passant per Vic i Ripoll es van dirigir al seu poble natal. El 6 de desembre de 1667, el mateix Jacint Piquer va obsequiar les relíquies de santa Sabina a Olot. La tradició explica que Piquer es va reservar una petita quantitat de cada sant que va intercanviar entre les dues poblacions.

També és el cas, per exemple, de Miquel Riera i la cessió de relíquies a Santa Maria de Manlleu, la seva parròquia natalícia; aquest fet el va fer destacar per a la posteritat, com consta en el llibre *Manlleu: croquis para su historia*:

"Riera (ltre. Dr. Miguel). Fué, durante algunos años, cura-párroco de San Felío de Torelló, y después canónigo de la Catedral de Vich. En 1º de Junio de 1650, es decir, pocos meses antes de habersele conferido el canonicato, llevó, á instancias de los M. litres. Capítulos Catedral y Municipal de Vich, el cuerpecito del inocente San Fortián, en procesión de rogativas desde Torelló á la Catedral de dicha ciudad, donde dijo un sermón en el que ostentó sus profundos conocimientos. Fué el brazo derecho de varios obispos, y el benefactor de la iglesia de Manlleu, á la que, poco antes de morir en 1680, regaló las reliquias de los santos mártires Víctor, Pacífico, Justa y Clara, que de Roma había traído su sobrino."

A mitjan segle XIX, el manlleuenc Ramon Andreu va escriure els "Goigs dels Gloriosos Martirs de Jesucrist Sant Víctor, Sant Pacífich, Santa Justa y Santa Clara, quals Reliquias se veneran en la Parroquial Iglesia de Santa María de Manlleu" amb la següent estrofa:

*"De tan rich tresor duenyo era
Alsúria, vehí romà,
quí generós lo envià
al molt Il·lustre Riera,
á la Vila que os venera
aquest un present ne feu,
que vostras relíquies santas
sian lo escut de Manlleu."*

Aquest exemple és força particular: a més de la confusió de si les havia dut l'oncle o el nebot, segons la versió que es llegeixi, no comptava amb el document de l'autèntica. Tampoc era gens clara la procedència, ja que les havia proporcionat un personatge desconegut, sense vinculació amb l'estament eclesiàstic, i del qual només se sabia que era veí romà. La certesa de les relíquies va ser posada en dubte per diversos bisbes de la seu vigatana, però la devoció als quatre suposats sants va ser intensa fins a la Guerra Civil, quan van desaparèixer les restes.

La pràctica de traslladar relíquies de Roma o de Càller a Catalunya es va mantenir fins a mitjan segle XIX.

La Garrotxa (1)

RELÍQUIES AL TERRITORI

LA GARROTXA (1)

BESALÚ

El centre religiós medieval del territori de l'actual Garrotxa es trobava a Besalú, capital d'un comtat, des del segle IX.

Sant Pere de Besalú

El monestir de Sant Pere de Besalú era el tercer centre religiós de la vila comtal. Miró Bonfill, que compartia els càrrecs de comte i prelat de la diòcesi de Girona va promoure la fundació del cenobi. Com la majoria de centres benedictins, va procurar dotar-se de notables relíquies per atreure pelegrins.

L'any 977 es va redactar el document fundacional i l'any següent la dotació. En aquest darrer, quan Miró va sotmetre el monestir a Roma, ja s'associa sant Prim al titular de l'església. Segons Josep Maria Salrach, les relíquies van tenir una procedència de la Santa Seu: "La donació o subjecció a Roma, amb l'obligació afegida d'un cens anual, es degué fer immediatament després de novembre del 977, i va anar seguida del trasllat a Sant Pere de Besalú de les relíquies de sant Prim, màrtir."⁽¹⁾ Aquestes, segons el mateix Salrach, devien arribar la primavera o estiu del 978.⁽²⁾

Les relíquies de sant Prim es van associar amb les de sant Felicià que, segons la tradició hagiogràfica, va ser company de martiri. Sembla que la presència de les restes d'aquest segon, a Besalú, s'iniciaria el segle XI.⁽³⁾ No se sap, però, en quin moment es devia fer la recepció.

Una possibilitat seria -aportació personal- que realment no s'establís la relació de forma física. Així com de sant Prim hi ha referències documentals medievals -i dels altres sants que de forma destacada es veneraven al monestir, no és el cas de sant Felicià. Possiblement, el pes dels relats llegendaris que situen els dos sants en el mateix escenari, a Roma i a Agen, va comportar afegir el

company. De fet, hi ha versions que apunten l'origen de les relíquies a les dues ciutats esmentades, simplement per la presència dels dos noms. L'esmentat Salrach obre el debat sense poder-ne extreure una conclusió irrefutable.⁽⁴⁾

Actual reliquiari de sant Prim i sant Felicià

RELÍQUIES AL TERRITORI

A més de les relíquies de sant Prim i sant Felicià, aquest darrer amb totes les objeccions apuntades, el cenobi també posseïa les dels sants Concordi, Evidi, Patró i Marí/Macrí. Aquest important nombre de relíquies de sants va comporta que Antoni V. Domènec fes una rotunda afirmació sobre el monestir: "Es aquella Santa casa tan ilustrada, y entiquecida por la liberalíssima mano de Dios en cosa de Reliquias, que pocas Yglesias, según creo, ay en España, aunque sean catedrales, que en estol e hagan ventaja. Porque en sola ella ay cinco, o seys cuerpos de Santos canonizados: aunque su canonización no fué con la solemnidad, que se usa agora."(5)

No es coneix la procedència ni quan van arribar les restes d'aquests sants i només es poden valorar les aportacions hagiogràfiques d'autors amb reputació. Antoni Vicent Domènec va dir que sant Concordi era romà i la biografia que sembla correspondre a la de sant Concordi d'Espoleto, ciutat de l'Úmbria italiana. També va indicar que la seva festa se celebrava el 4 de juliol. (6) De sant Evidi, l'historiador dominic, va esmentar que la seva festa era el 13 de juny i que es trobava pintat a l'altar major amb una palma martirial a una mà i un llibre a l'altra; de Sant Marí (o Macrí en alguns casos) en va destacar que la festa era el 19 d'agost i que era bisbe i confessor.(7) De sant Patró, en canvi, hi ha un document datat entre els anys 990 i 994 on constava que el monjos amb la comtessa Ermengarda i els seus fill, invocaven la protecció de sant Patró. En l'obra iniciada per Eduard Junyent i que va anar a cura de d'Anscari M. Mundó, s'hi va fer el comentari següent: "Aquest curiós pergami fou trobat fa un quarantena d'anys dins l'arca de les relíquies de sant Patró, un dels sants especialment venerats a Besalú. Hi degué ésser col·locat ja de bon principi, en adquirir els monjos les seves relíquies, durant una festa litúrgica a la qual devien assistir molts dels qui s'hi feren

apuntar el nom, a la manera com era costum de fer-ho en la deposició de relíquies en la consagració d'altars."(8)

Domènec va escriure la col·locació, a la girola de la capçalera de l'església del monestir, i quines relíquies hi havia de cada sant a finals del segle XVI o principis del XVII:

"En el arca de la parte del campanario estan los cuerpos de S. Concordio, y S. Evidio, donde se ha hallado todos sus huesos con la cabeza de S. Evidio entera. En la parte del sepulcro está S. Marino, y San Patron. De San Marino se han hallado todos sus huesos, y de S. Patron no se halla tanto. En el arca de en medio estan los cuerpos de los famosos martyres San Primo y San Feliciano."(9)

Interior de l'església de Sant Pere de Besalú

Jaime Villanueva, per la seva banda, a principis del segle XIX, en va fer una altra descripció:

"De los cinco intercolumnios que resultan, el del centro està ocupado con la estàtua del titular San Pedro, debajo de la cual hay un nicho donde estan tres arcas cubiertas de terciopelo carmesí, las cuales sirvieron en lo antiguo para depósito de los cuerpos santos que dije, y hoy solo contienen algo de cenizas y huesos más pequeños."

RELÍQUIES AL TERRITORI

Las reliquias más insignes de los mismos, estan col·locades en los iintercolumnios laterales en bustos de plata custodiados en armarios dorados, es á saber; á la parte de la epístola varios trozos de cráneo de San Felicísimo, y un hueso de la espalda de San Evidio, ambos MM.: ítem un trozo de las asta ó bandera militar de San Patrono M. En la del evangelio estan la cabeza entera de San Primo, que cierto admira por su antigüedad, y el muslo Izquierdo de San Concordio M., cubierto de carne y piel, y varios huesos de San Marino M. [...] La colocación de las reliquias, el altar y el adorno de toda la iglesia es obra del Abad Don Anselmo Rubio, que murió en 1780, el cual tuvo la discreción de no alterar la arquitectura antigua.”(10)

Columnes de la girola de Sant Pere de Besalú on devien anar les relíquies

Santa Maria de Besalú

A principis del segle XI, es va intentar la creació d'un bisbat amb centre a la vila Aquest intent va tenir un resultat efímer, però amb incidència en la presència d'alguna de les relíquies més notables de la vila i la seva religiositat.

El comte Bernat I de Besalú –més conegut com Bernat Tallaferro– va viatjar a Roma l'any 1017 amb la intenció que el papa Benet VIII accedís a la creació de la nova diòcesi. El pontífex va concedir el seu permís i, segons la tradició, li va lliurar un fragment de la Vera Creu; així, la relíquia de les relíquies mostrava la seva autoritat respecte les altres del territori. Guillem I, fill i successor de Bernat la va regalar als monjos del que seria la col·legiata de Santa Maria de Besalú.

Ceracreu i altres reiiquiaris, actualment a la parroquial de Sant Vicenç

Francesc de Monsalvatge va explicar que la relíquia de la veracreu es va venerar, fins l'any 1687, a l'alta major:

“[...] en una urna que había al lado del evangelio, en cuyo año y á 3 de Mayo, en virtud de una concordia entre el Cabildo de la Colegiata y los Jurados de Besalú, se trasladó para que estuviese más recóndita y con más veneración á la sacristia de dicha iglésia, en cuyo lugar se veneró hasta que fué trasladada á la parroquial iglesia de San Vicente (11)”

Aquest trasllat va tenir lloc durant el segle XIX. Manuel Galimany esmentava: “En l'acte d'una visita pastoral, que l'any 1581 realitzà el bisbe Benet de Toco, es parla ja d'una confraria sota la invocació de la Santa Creu, a Santa Maria de Besalú (12)”. En aquest sentit, Monsalvatge assenyalava que el papa Climent XI, en una butlla del 15 de maig de 1710, va concedir tres indulgències a la confraria esmentada (13). L'any 1899 la van robar i es va restituir, que no recuperar, l'any 1923. Fa quatre anys, es va celebrar el mil·lenari de la creació del bisbat i de la veracreu. I darrerament s'ha restituit part del reliquiari antic. Podeu aprofundir sobre aquesta notable relíquia a les pàgines 7 a 10 del número 5 d'aquesta revista ([cliqueu](#)).

RELÍQUIES AL TERRITORI

Santa Maria de Besalú, com els gran centres religiosos, disposava d'un bon nombre de relíquies de diversa procedència i de diversos sants. A finals del segle XIX, l'esmentat Francesc Montsalvatge va reproduir el document que va anomenar "Autèntica de les santes relíquies que es veneraven a Santa Maria de Besalú" que pertanyia a la seva col·lecció particular, segurament una transcripció feta de pròpia mà a partir de l'original.⁽¹⁴⁾ La singularitat de la llista, formada per un centenar de restes sacres, és la seva coincidència, de manera gairebé literal, amb les que posseïa des d'època medieval, la Cambra Santa d'Oviedo. Sobre aquest tema, podeu llegir l'article aparegut a les pàgines 8 a 10 del número 1 d'aquesta revista ([clicqueu](#)).

Sant Vicenç de Besalú

La veracreu i les suposades relíquies de l'autèntica es van traslladar a l'església parroquial de Sant Vicenç de Besalú a causa de la degradació de l'edifici de Santa Maria. En aquest nou emplaçament, ja hi havia les restes de sant Vicenç, capella i màrtir. El doctor en lleis, Pere Rovira, mort el 1413, en va fer donació a la comunitat de preveres després d'aconseguir-les al monestir de Sant Serni de Tavèrnoles (Alt Urgell). El bisbe de Girona, Berenguer d'Anglesola, va autoritzar el culte a un sant que, per la dificultat d'identificar-lo amb els sants homònims coneguts, se'l va relacionar amb l'ofici de capella i aquesta condició ha acompanyat el seu nom. El 27 de setembre de 1391 el bisbe de Girona Berenguer d'Anglesola va autoritzar-ne la veneració i, per aquelles dates, se li va fer un bust reliquiari que, darrerament, ha estat restituït al seu emplaçament original. Aquest té unes mides de 43 x 31,5 cm x 18,5 cm. La part del cap és elaborat en plata, repussada i cisellada. La base és de fusta massissa, cisellada i parcialment buidada, feta posteriorment. El 2 d'abril de 2008 es va obrir el reliquiari i s'hi va trobar: un os de crani de la zona parietal d'uns 12 x 5 cm, un embolcall de paper amb unes restes en pols i amb la inscripció "Al magnífic

mossèn Silvestre Bellsolà que Déu salvi en Besalú" i cotó omplint tot l'espai buit. La identificació del sant no està clara, però sembla que es podria tractar de dos sants Vicenç: el de Cotlliure (s. IV) o el de Lleó (s. VI).⁽¹⁵⁾

Reliquiari de Sant Vicenç, recentment restituït.

Foto Joan Balateu

L'església parroquial també disposa d'altres reliquiars: un de neogòtic amb restes de sant Prim i sant Felicià, un de sant Vicenç, més antic, i de sant Ferriol, aquest darrer amb figura barroca de plata.

D'aquest darrer consta que n'hi havia un reliquiari d'estil gòtic, juntament amb les restes d'altres sants, al santuari de Sant Ferriol del municipi homònim, proper a Besalú.

Base del reliquiari de sant Ferriol preservat a l'església parroquial

RELÍQUIES AL TERRITORI

Notes:

1 Salrach, Josep Maria. "El monestir de Sant Pere de Besalú i les relíquies de sant Prim" dins *Relíquies i arquitectura monàstica a Besalú*. Besalú : Ajuntament de Besalú, 2006, p. 21

2 Salrach, Josep Maria. "El monestir..." [op. cit.], p. 23

3 Salrach, Josep Maria. "El monestir..." [op. cit.]

4 Salrach, Josep Maria. "El monestir..." [op. cit.], pp. 25-30

5 Domènec, Antoni V. *Historia general de los santos y varones ilustres en santidad del Principado de Cataluña*. Barcelona: Emprenta de Gabriel Graells y Giraldo Dotil, 1602, f. 2v

6 Domènec, Antoni V. *Historia general de...*[op. cit.], f.1v-2v

7 Domènec, Antoni V. *Historia general de...*[op. cit.], f.54r-55r

8 Junyent, Eduard. *Diplomatari i escrits literaris de l'abat i bisbe Oliba*. Barcelona: Institut d'estudis Catalans, 1992, p. 24-25 [doc. 16]

9 Domènec, Antoni V. *Historia general de...* [op. cit.], f. 55r

10 Villanueva, Jaime. *Viage literario a las iglesias de España: Viage á Gerona y á Roda*. Madrid : Imprenta de la Real Academia de la Historia, 1851, p. 100-101

11 Monsalvatje, Francesc. *Besalú: su historia, sus condes, su obispado y sus monumentos*. Olot: Imp. Juan Bonet, 1889-1890, v. 2, p. 91 – 92

12 Galimany, Manuel " Santa Maria de Besalú" dins *Catalunya romànica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1984, v. 4, p. 173

13 Monsalvatje, Francesc. *Besalú: su historia...* [op. cit.], p. 93

14 Monsalvatje, Francisco. *Colección diplomática del condado de Besalú*. Olot: Juan Bonet, t. XV, [IV de la col·lecció diplomàtica], 1907, p. 422-424

15 *Acta de l'obertura de la relíquia de Sant Vicenç, prevere i màrtir, de la parròquia de Besalú*. Bisbat de Girona. Expedient 2008/094

En el proper número

segona part de les relíquies de la Garrotxa amb les d'Olot, Riudaura, Santa Pau i diverses parròquies

Reliquiari de sant Valentí (Bisbat de Girona - Tots els drets reservats)

Reliquiari de santa Sabina (Bisbat de Girona - Tots els drets reservats)

Fornícules de la façana de Sant Esteve d'Olot

LES RELÍQUIES DE LES 'SANTES' DE MATARÓ

Les patrones de Mataró, santa Juliana i santa Semproniana –conegudes per les ‘Santes’–, són un exemple molt clar de com les restes sacres han esdevingut símbol d'identitat. No és un cas únic però sí que reuneix diferents aspectes d'aquesta característica i de com s'ha format en el transcurs dels segles.

Com ja s'ha apuntat en diferents obres, l'estudi de les Santes té diferents períodes(1) als quals cal afegir una prèvia: aquesta darrera és la que, segons la tradició, relaciona les Santes amb sant Cugat. La primera etapa històrica presenta des de les primeres referències documentals a les relíquies fins a mitjan segle XVII. I, finalment, la segona etapa històrica, ho fa des de 1667 fins a l'actualitat amb l'adscripció mataronina.

Etape prèvia

La tradició ha consolidat el convenciment que santa Juliana i santa Semproniana eren dues cristianes, deixebles de sant Cugat, filles de Mataró [vegeu quadre adjunt]. Després del martiri i mort del seu mestre, el van sepultar al lloc anomenat Octavianum que, suposadament, es tractava d'una fortificació d'època romana i precedent del monestir de Sant Cugat del Vallès. Jean Croisset va recollir aquest relat i en tractar de les dues santes i de la seva intervenció en l'enterrament dels cos del màrtir, va afirmar: “[...] que per aquesta causa les van detenir, i com que les van trobar constants en la fe de Jesucrist, per sentència del jutge Rufi les van decapitar tal dia com avui [27 de juliol] de l'any 304 [...].”(2)

El relat, fonamentat en el lloc i situació de la mort de sant Cugat, és posat en dubte per l'arqueologia. Com explica Domènec Miquel:

Sant Cugat i les dues santes en una estampa d'uns goigs editats el 1934

“[...] es pot afirmar, doncs, l'existència històrica de Cugat, el seu martiri i mort a la ciutat de Barcelona, avalades pel testimoni de Prudenci. Els fets és molt possible que succeïssin durant la persecució de Dioclecià, que és la més general i cruenta i també la més mancada d'actes a causa de la seva prohibició específica. No es pot descartar que l'execució fos la foguera, per tal d'eliminar el cos i evitar posteriors veneracions. Ho fa creure l'aparició posterior en les seves passions de la necessitat d'un miracle que garanteixi la preservació de les restes del foc i justifiqui la possessió d'unes suposades relíquies òssies. Això no exclou que alguns cristians recollissin les cendres i les dipositessin lluny de la mirada de les autoritats, en la vil·la rústica d'un d'ells, a Octavià. Aquesta hipòtesi explicaria l'edificació d'una aula i la continuïtat del culte al màrtir en aquest indret...”(3) I afirma: “Malgrat, doncs, que l'església primitiva pogués posseir algunes relíquies de sant Cugat, cendres o ossos, no s'ha de confondre amb un ‘martyrium’ pròpiament dit.”(4)

És a dir, que la verificació posa en dubte la creença establerta des de fa segles.

LES SANTES ‘MATARONINES’

A principi del segle XVII, Antoni Vicent Domènec ja va recollir la tradició que situava les relíquies de santa Juliana i santa Semproniana al monestir de Sant Cugat del Vallès i que havien estat deixebles de sant Cugat, que el van enterrar després de morir martiritzat i que elles mateixes van partir les persecucions dels cristians al voltant del l'any 304.(1)

L'adscripció mataronina de santa Juliana i santa Semproniana prové de les deduccions interessades del frare de l'Orde dels Mínims Joan Gaspar Roig i Jalpí (Blanes, 1624 – Manresa, 1691). Aquest religiós, influït pels anomenats falsos cronicons i la historiografia sotmesa a la inventiva dels seus autors – moltes vegades amb pseudònims o obres atribuïdes a suposats escriptors d'èpoques pretèrites– va afirmar que les Santes eren originàries de la ciutat maresmenca. A la seva obra manuscrita *Catálogo paralipómeno de los santos indígenas y advenas del Principado de Cataluña y sus condados* (1664) va dedicar unes pàgines a les dues santes. Malgrat que en un principi de va indicar que, simplement, eren de l'antic territori de la Laietània, no en precisava la població. Després d'exposar diferents arguments totalment insubstancials i d'assenyalar algun mataroní il·lustre, va acabar per dir que la lluro romana, posteriorment esmentada com a *Civitas Fracta* o, en una forma ocasional Ciutat Treta, bé podia comptar les dues màrtirs entre les els seus fills i filles.

Aquest manuscrit és tractada de forma succinta al pròleg del darrer volum de l'edició d'una de les suposades obres de Joan Gaspar Roig i on s'esmenta: “[...] es conserva a la Biblioteca Universitària de Barcelona[...] Forma un volum en quart , de lletra petita i atapeïda, de la mà de Roig. Després de la portada, conté 17 folis en blanc, 178 de text, i la resta en blanc fins al foli 239. Comença amb un breu elogi de Catalunya, terra de sants, i la sèrie de biografies hi és disposada per ordre cronològic , numerades correlativament de l'II al III.”(2)

Pocs anys després de redactar el *Catálogo paralipómeno...*, Roig va escriure –sota el pseudònim de Bernat Boades– el *Libre dels feyts d'armes de Catalunya* (1673-1675). En aquesta obra, atribuïda a un rector de Blanes de la primera meitat del segle XV, ja declarava de forma contundent la població natal de les Santes: “[...] e dues altres santes verges naturals de Ciutat Treta, de prop Barcelona, apellades per lur nom Juliana e Semproniana.”(3)

Sens dubte, les afirmacions van arrelar a l'imaginari popular. Malgrat tot, la sospita es deia en veu baixa en ambients acadèmics i de l'estudi de l'hagiografia. La ploma lírica de Llorenç Riber només va gosar fer-hi referència indirecta: “Eclipsades dins la glòria del martiri de Cugat, dins el fulgor de sa sang vessada, la tradició senyala dues figures, una mica imprecises, en una penombra discreta. Són santa Juliana i santa Semproniana. Mataró festeja, amb estivals solemnitats, llurs palmes humils. I de llur martiri no en queda res més que el testimoni iconogràfic d'una taula, actualment ignorada [...]”.(4)

Notes:

1 Domènec, Antoni V. *Historia general de los santos y varones ilustres en santidad del Principado de Cataluña*. Impressa en Barcelona en la Empronta de Gabriel Graells y Giraldo Dotil, 1602, p. 67r-68v

2 Boades, Bernat. “Pròleg” dins *Libre de feyts d'armes de Catalunya*. Barcelona: Editorial Barcino, 1948, v. 5, p. 21 [a cura d'Enric Bagué]

3 Boades, Bernat. *Libre de feyts d'armes de Catalunya*. Barcelona: Editorial Barcino, 1929, v. 1, p. 90

4 Riber, Llorenç. *Els sants de Catalunya: cicle romà*. Barcelona: Editorial Catalana, 1919, p. 33

Primera etapa

Les primeres referències documentals de les relíquies de les dues santes són d'actes de consagració d'altars. La primera és de la segona meitat de la dècada de 1080, quan s'extreuen del monestir de Sant Cugat del Vallès i es dipositen a l'església del monestir de Sant Esteve de Banyoles i s'esmenta el següent: "[...] les Sanctes vergens Senta Juliana e Senta Proniana" (5). El 8 de setembre de 1099, a l'altar de Santa Maria del mateix monestir de Sant Cugat del Vallès, on semblaven trobar-se, s'hi situen relíquies de les dues santes: "[...] et virginum Juste ac Semproniane [...]"(6) En aquest cas sembla que hi pugui haver una confusió amb el nom de santa Juliana i se l'anomena 'Justa' i que podria ser una deficient interpretació de l'abreviatura de Juliana.(7) Aquestes darreres relíquies, entre d'altres, devien ser les que l'abat Pere de Torrella devia trobar a "l'altar vell" del monestir en la visita pastoral que va fer el 1256.(8) Igualment, apareixen esmentades en documents de segles següents, sempre acompanyades de restes d'altres sants venerats a l'abadia benedictina.(9)

Relíquies de les santes a un altar de Santa Maria de Mataró

Segona etapa i actual

En època barroca, la parròquia i la ciutat de Mataró estaven desitjosos de posseir relíquies de cert renom. El 16 de maig de l'any 1686, el jesuïta Tomàs Muniesa va lliurar-los les restes sagrades de sant Desideri, suposat màrtir, concedides pel papa Innocenci XI després d'extreure-les del cementiri de de Calepodi, a la Via Aurèlia de Roma; ben aviat, se li va construir un altar i es va constituir una confraria en el seu honor.(10)

Un anys abans, però, Joan Gaspar Roig i Jalpí havia afirmat que santa Juliana i santa Semproniana havien nascut a la ciutat. Roig va ratificar les seves afirmacions després que, des de Mataró, se li adrecés la consulta pertinent per assegurar-les. El rector de la parròquia i els jurats de la ciutat van rebre resposta el 21 d'octubre de 1681, tot confirmant les seves raons.(11) El prestigi que, aleshores, tenia l'escriptor no permetia posar en dubte les seves paraules.

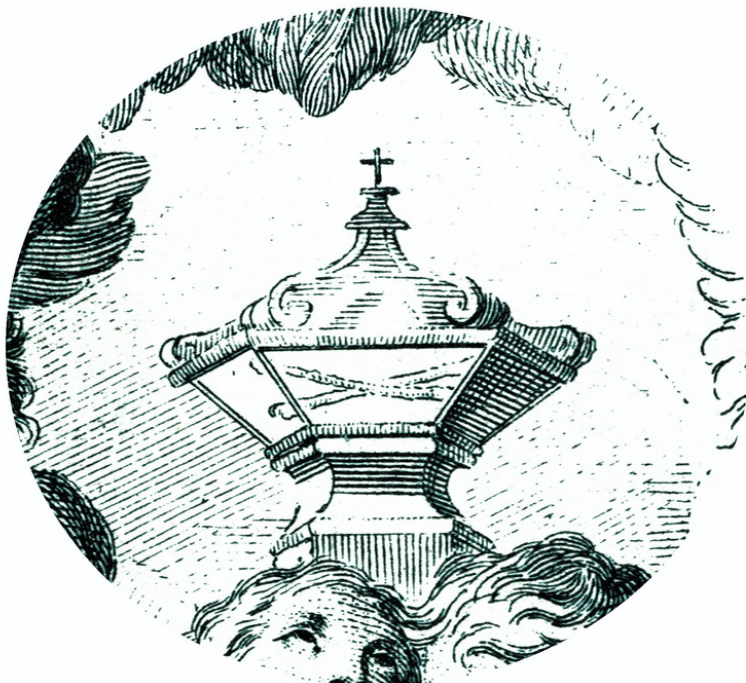
L'any següent ja hi ha les primeres manifestacions de culte i veneració de les Santes a Mataró, el Consell municipal de Mataró fa petició oficial al monestir vallesà de Sant Cugat de les restes de les dues màrtirs i, el mateix any, ja se celebra el primer acte de culte. La ciutat no les aconseguiria, però, fins al 1772 quan hi són traslladades amb gran cerimònia. L'any següent se celebra la primera processó amb les relíquies i el 1783 se situen a l'altar major de l'església de Santa Maria. Arran de l'exclaustració dels monestirs, Mataró acull la totalitat de vestigis de les Santes. La Santa Seu en confirma el culte el 1850 i l'any següent n'aprova el res.(12)

La celebració anual de les Santes el 27 de juliol compta amb gran cerimònia. A les 10 del matí comença l'ofici amb la interpretació musical de de l'anomenada Missa de les Santes que el 1857 va compondre el mataroní Manuel Blanch i Puig. Acabada la celebració eucarística es canten els goigs i, un cop finalitza l'ofici, segons la memòria per a la

inscripció al Catàleg del patrimoni festiu de Catalunya, comença la processó: "Acabat l'ofici, repiquen les campanes i les relíquies de les Santes i els concelebrants surten de la Basílica. Les Santes són aclamades per la gent, mentre la colla castellera Capgrossos de Mataró aixeca un pilar en el seu honor. A continuació s'esdevé la trobada culminant entre l'Àliga i les relíquies de les Santes: l'au dansa el seu ball majestuós per retre homenatge a les patrones de la ciutat. És la trobada entre el poble i la seva pròpia consciència de ciutat. Per acabar, l'entrada de les relíquies al temple, una aviada de coloms i l'inici de la desfilada tanquen la solemne i breu processó. Aquesta processó ha esdevingut una tradició estimada des que l'any 1970 l'església local va quedar orfe de la gran processó de la tarda del dia de les Santes, i es va plantejar com a fórmula que permetés fer sortir pels carrers el tabernacle que porta les urnes de les relíquies de les Santes."(13)

Notes:

- 1 "Cronologia i testimonis de les Santes Juliana i Semproniana", *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, 1978, Núm. 2, p. 3-7
- 2 Croisset, Jean. *Año cristiano: julio*. Barcelona: Imprenta de Pablo Riera, 1862, p. 554
- 3 Miquel, Domènec. "Els orígens del monestir de Sant Cugat d'Octavià o del Vallès. Repensant teories, sintetitzant coneixements", *CAUSAC. Publicació del Grup d'Estudis Locals de Sant Cugat del Vallès*, 2004, n. 24, p. 26
- 4 Miquel, Domènec. "Els orígens del ..." [op. cit.], p. 32
- 5 Ordeig, Ramon. *Les dotalles de les esglésies de Catalunya (segles IX-XII)*. Vic: EH, t. 4, v. 2, 2a pp. 269-270 [doc. 251B]. La nota on consten, és d'una relació escrita el segle XV.
- 6 Ordeig, Ramon. *Les dotalles de...* [op.cit.], p. 300 [doc. 270]
- 7 Ferrer, Lluís. *Testimonis del culte a les santes Juliana i Semproniana, en el monestir de Sant Cugat del Vallès i a Mataró*. Mataró: [s.n.], p. 9
- 8 Ferrer, Lluís. *Testimonis del culte...* [op. cit.]
- 9 Ferrer, Lluís. *Testimonis del culte...* [op. cit.], p. 10
- 10 *Devoto novenario para impetrar las más cristianas virtudes por medio de San Desiderio mártir*. Mataró. Imp. Minerva, [s.d.]
- 11 Mas, Francesc de P. *Memoria sobre el culto y devoción que los mataronenses han tributado a la santa Juliana y Semproniana*. Mataró: Tip. H. Abadal, 1919, p. 13
- 12 Ferrer, Lluís. *Testimonis del culte...* [op. cit.], pp. 19-23
- 13 Catàleg del patrimoni festiu de Catalunya. "Festa de 'Les Santes de Mataró'" [en línia] Barcelona: Direcció General de Cultura Popular, Associacionisme i Acció Culturals [Consulta: 1 de maig de 2017]

Il·lustració de 1787
on es pot veure el
reliquiari a la zona
central

17
EN PORTADA

Processó amb les relíquies de les
aantes a Mataró. Any 2014

LA DEVOCIÓ DELS MALLORQUINS A SANTA PRAXEDIS

LA DEVOCIÓ DELS MALLORQUINS A SANTA PRAXEDIS A TRAVÉS DE LES RELÍQUIES VENERADES A LA CAPELLA DEL PALAU REIAL DE L'ALMUDAINA

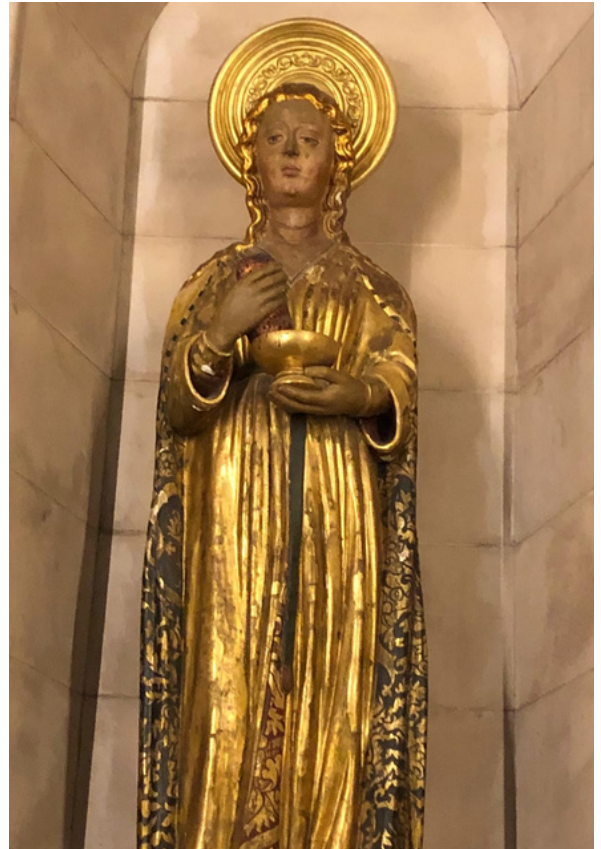
TEXTOS I IMATGES: JORDI LLABRÉS I SANS

Segons una piadosa llegenda, Santa Praxedis (que a Mallorca anomenem Pixedis) és una verge i màrtir romana del segle primer, filla de sant Prudenci. Llegim en el Martirologio para las Islas Baleares y Pitiusas, ja mencionat a altres articles nostres:

"La Iglesia nos dice, que después de haberse empleado la santa por muchos años en dar asilo a los cristianos, proporcionándoles local en su casa para la celebración de los divinos misterios, en consolar a los Santos confesores de Cristo y en recoger los cuerpos y sangre de los mártires, a los que daba honorífica sepultura; casta, penitente y desprendida de las cosas mundanales, subió su alma gloriosa á gozar de las delicias de la patria celestial, quedando su cuerpo depositado en la via salaria, junto al de su hermana Santa Prudenciana."(1)

Segons la tradició, la Santa Seu per tal de recompensar l'adhesió demostrada per l'emperador francès Carlemany, l'any 827, li feu generosa entrega del cos d'aquesta santa, venerat fins aleshores a Roma. Des de la basílica de Santa Prassede, a la ciutat eterna, fou traslladat a París i dipositat a l'església i monestir que, en tal motiu, sembla que li fou construït. Segles més tard, concretament l'any 1342, el rei Jaume III de Mallorca aconseguí d'un oncle seu, rei dels francs, aquelles venerables relíquies i les portà a la major de les illes Balears. De llavors ençà reben honorífica veneració a la Reial Capella de Santa Anna del Palau de l'Almudaina.

Un antic Breviari incunable, propi de la diòcesis mallorquina i datat de 1488 a l'himne de Matines recull:

Imatge de Santa Praxedis que presideix la seva capella del Palau Reial

***Martyr haec Praxedis alma
claro fulget nomine,
vita, virtus, hic nitescet
unde prodest omnibus.
Lausque Deo Trinitati
cuncta sit per saecula,
quae sanctae Praxedis ornat
spiritus coelestia,
plebis et Majoricarum
ditat urbem corpore.(2)***

LA DEVOCIÓ DELS MALLORQUINS A SANTA PRAXEDIS

Després les Vespres del mateix dia de la festa litúrgica de la santa afegeix un poc més a aquesta història:

*O Beata, quae beasti
regna regis duplicis,
Franciscae, Maioricarum
lucre sacris corporis,
quod in urbe rex locavit
victor, ista Jacobus.*

(Oh benaventurada (Praxedis)
que has fet benaventurats
a dos regnes i a dos reis,
França i Mallorca,
amb la llum del teu sagrat cos,
que el victoriós rei Jaume
col·locà en aquesta ciutat).

Disposem de prou documentació que ens relata la recepció d'aquestes relíquies en el Regne de Mallorca. Salparen del port de València "VII belles naus e XV galeres" que, acompanyant el rei Jaume III, portaven aquell sagrat botí, fins que arribaren a Portopí de Palma:

"Quant los de la ciutat de Mallorca saberen que son senyor era a Portopí arribat ab gran victòria e triunpho e portava lo cos de senta Pràxedis, foren molt alegres, fent gràcies a Nostro Senyor Déu, e ab gran professó lo senyor bisbe ab lo balle, ab tot son clero e frares e tots los religiosos e moltes altres gents e infants a peu descalç, ixqueren de la ciutat a rebre lo dit cos sanct e son rey e senyor natural fins a la iglésia dels orphans, on la reberen ab gran alegria. Aquí fon qüestió o demanda que los menestrals feren al rey qual de tots los oficis yria prop e davant lo sant cos. Lo rey repòs que li playa que'l offci dels perayres ne fos honrat. E axí fon fet que ja los dits perayres s'eren arreats e vestits tots de drap vermell e honradament anaven davant e

entorn del pali hon portaven lo cos sant ab grans luminàries e ciris encesos e tots los altres après, ordenats devotament. Entraren en la ciutat per lo portal de Portopí e entraren dins la església parroquial de Sancta Creu e posaren lo sant cors sobre l'altar major. Ho feren gràcies a Déu ab una antífona vera e oració cantada per lo dit Bisbe. E après ab himnes e lletanies aportaren lo al castell, dins la església, posant aquell sobre lo altar de sancta Anna, faent gràcies a Déu de tant singular joyell qui havia decorada la dita ciutat e regne de Mallorca."(3)

A partir de 1350 apareix documentada l'urna reliquiari que aleshores fou fabricada per contenir les despulles de Santa Praxedis i que havia estat tramesa per "Lo Rey d'Aragó", Pere IV el Cerimoniós, per via del capità "feel nostre en Bonanat Maçenet":

"Una caxa de crestell en la qual volem que sian meses los osses dun cors sant duna verge, que son en la capella del nostro Castell de Mallorca. Perquè volem e comanam -diu el mateix rei- que la dita caxa liurets al rector de la dita capella al qual manam per la present que la dita caxa reeba e en aquella en la vostra presència meta los dits ossos."(4)

Conjunt format per la imatge de Santa Praxedis amb les seves relíquies

LA DEVOCIÓ DELS MALLORQUINS A SANTA PRAXEDIS

Urna reliquiari de Santa Praxedis. Segle XIX

Tot d'una van ser exposades públicament i la capella àulica esdevé un lloc concorregut de veneració. La Casa del Rei, el bisbe i el capítol de canonges, els jurats, els regidors de la ciutat, el gremi de paraires... s'afanaven en procurar una diada verament colenda en honor de la que hom considerava patrona del Regne de Mallorca. La Consueta de la Catedral adverteix que era "festa de n'Eloi". Aquesta expressió tan significativa per als mallorquins, vol dir que en les festes assenyalades amb el toc de la campana major de la Seu, anomenada n'Eloi, no s'escatimava cap dels àpexs propis de la solemne litúrgia catedralícia. Era indispensable la celebració d'una processó que es duia a terme després del cant de Vespres i que recorria el mateix itinerari que la del dia Corpus Christi o la de l'Àngel Custodi, primer patró que s'elegí el Regne per guardar-se bé de les contrarietats i adversitats. Aquest detall ens parla de la importància que els nostres avantpassats atribuïen al dia Santa Praxedis equiparant-lo als que, aleshores, eren considerats els més relluents de tot l'any. Presidia el prelat de Mallorca qui anava al darrere de l'urna reliquiari que portaven quatre canonges i, a la vegada, aquesta anava cobert pel pal·li de dotze bordons que sostenien altres tants regidors.

En els registres del Reial Patrimoni, s'hi consignen anualment les despeses de murtra, joncs i fil d'empalomar ocasionades per enramar la capella reial, de neules per adornar les seves parets, de vi, melons i altres dispendis per al refresc que, després dels oficis, s'oferia als principals càrrecs. La declaració de la festa com de precepte a tota l'illa no es feu esperar. Joan de Montbuy, lloctinent del governador reial, Roger Moncada, l'any 1401 manà que a totes les viles es llegís un pregó pel qual s'ordenava a tothom a guardar i solemnitzar la festa onomàstica de la santa "per los miracles que hi ha fets en temps de epidèmia e de tempestat", la qual s'escau el dia 21 de juliol.⁽⁵⁾ L'auge de la devoció queda prou demostrat en l'acompanyament de les relíquies de la màrtir en processons extraordinàries i de penitència, en ocasió de mancances públiques del Regne, com podien ser: "necessitat d'aygo, o per peste, o per inimichs":

"[...] jorn de madona Sancta Praxedis, de la qual lo seu cors es en lo Castell Real de Mallorques, sia feta solempna processó en la qual vaga tot hom generalment, grans e pochs, descalços, tenent luminàris en les mans, pregant Nostre Senyor Deus e la Verge Madona Sancta Maria, mare sua, que per la sua misericòrdia e pietat nos vullan relevar la epidèmia e mortaldat la qual es en lo dit Regne de Mallorques, la qual processó partirà de la Seu anant al Castell e ab lo cors de la dita Santa Praxedis iran per certs lochs e sglèsies de la Ciutat tornant al castell on haurà bon sermó."⁽⁶⁾

Aquesta darrera nota data de 1396. Llavors se'n consignen d'altres com la que es mana que sigui "aportat reverentment lo cors de santa Pràxedis verge per tal que sia nostre intercessora en placar envers nos la magestad divinal" [any 1422] o quan es "féu processó de l'Àngel, que tragueren lo cos de Santa Pràxedis que Déu nos gordàs de mortalidad e ajudàs a Sóller que's morien" [any 1467]. I encara dos anys

LA DEVOCIÓ DELS MALLORQUINS A SANTA PRAXEDIS

després es demanava que ens “preservi de tota tempestat de temps e de mortalitat” [any 1469].(7) Dins aquest context cal tenir en compte una pràctica un tant insòlita que es popularitzà i que consistia en remullar alguns dels ossos de la màrtir dins una alfàbia plena d'aigua per, llavors, donar a beure d'aquella infusió als malalts que, per devoció, volien curar les seves dolences. En certa ocasió [any 1428], aquelles relíquies miraculosament havien sagnat.(8)

A Santa Praxedis també es recorria per encomanar-li altres rogatives com era la d'espantar el temps de fam, com la que es feu en el mes d'abril de 1503. Primerament, tot i ser Quaresma, s'autoritza a tothom a poder menjar carn i llavors s'obligà la publicació d'una crida per assistir a una processó amb el cos de la santa. Recull la ressenya que mentre es celebrava aquesta en el port de Ciutat es descobriren dues naus que portaven a l'illa 1700 quarteres de blat, el que veieren com una gràcia que havien d'atribuir a la màrtir romana.

Important i digna de destacar és la relació dels paraires amb Santa Praxedis que la venerava en honors de patrona i protectora del seu ofici. Recordem la implicació que tingueren aquests menestrals quan les relíquies en qüestió feren la seva entrada a Mallorca. Joan Amades, que en el seu *Costumari Català*, recull una altra tradició que avança l'arribada a Mallorca d'aquestes relíquies i que suposa que la santa era filla de Barcelona, ens parla dels orígens d'aquesta vinculació:

“El rei En Jaume portava unes relíquies d'aquesta santa quan va anar a conquerir l'illa de Mallorca; i hom creu que bona part de l'èxit d'aquella campanya fou degut a la ventura donada per aquestes relíquies. El rei les deixà allí, a la ciutat; d'ací que santa Pixedis sigui patrona de Mallorca. En desembarcar el rei amb la caixeta de les relíquies, els paraires mallorquins van encatifar de flors tota la llargada del camí que havien de seguir

el rei i la seva gent i, amb ells, les relíquies. El rei, davant d'aquesta gentilesa, concedí als paraires mallorquins el patronatge d'aquesta santa, que cap altre organisme gremial mallorquí no pot ostentar, segons veu de la tradició insular.”(9)

La iconografia popular ens recorda als patrons oficials gràcies a la multitud d'estampes que sortiren de les impremtes mallorquines. Entre aquesta, a nosaltres ens interessa una impresa en el segle XVII a la famosa Casa Guasp on apareix Santa Praxedis portant a una mà la palma que identifica el seu martiri i, a l'altra, recollint amb una esponja la sang dels seus predecessors dipositant-la dins una hidria. Flanquegen la figura l'escut de la Ciutat de Mallorca, que és custòdia d'aquestes venerables relíquies, i les tisores de tondre llana que identifiquen l'ofici de paraires. Els cerimonials de la pròpia festa cuidaven prou bé d'assegurar la presència activa dels membres de la corporació.

Estampa xilogràfica de Santa Praxedis, segle XVII

LA DEVOCIÓ DELS MALLORQUINS A SANTA PRAXEDIS

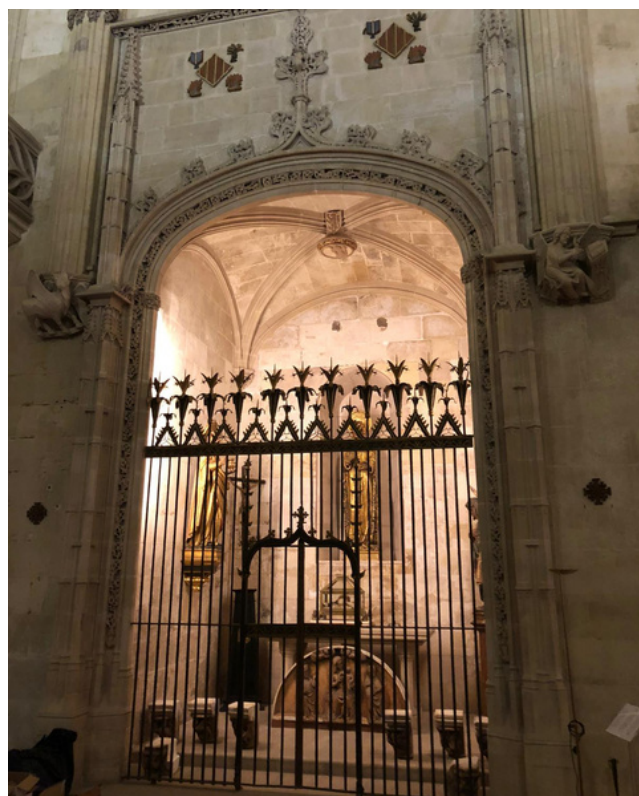
Vegem les observacions i rúbriques que feia Miquel Malferit l'any 1574:

"Lo dissabte de santa Priedis los magnífichs jurats van a completes d'esta manera, que estan aguardant que los perayres vengan de la sala de los perayres y quant són prop de Cort, los jurats ixen de la sala y vanse devant un bon tros de las trompas al castell y entranse dins Santa Priedis. Los parayres muntanse an el senyor virrey y abaixan amb ell. A la Salve donan candeles als jurats.

Lo sendemà dematí, que és a 21 de juliol, a la sala treuen el [retrat del] Rey En Jaume y, quant es hora, van a la iglésia de Santa Priedis a ohir lo ofici, y no es taula ni reben lo senyor virrey, que ell devalla en mitg de los sobreposats dels parayres.

Després de dinar fan professó del cos de la santa y van jurats y virrey, y lo masser menor fa altar en Sant Andreu. No aportan ciris per los canelobres perquè los parayres els y aportan."(10)

Qui visita l'església àulica de Santa Anna del Palau de l'Almudaina, a Ciutat de Mallorca, podrà contemplar, dins una capella lateral i a sobre d'un altar, les relíquies de Santa Praxedis. Tanca el petit recinte una volta gòtica amb escuts d'Alfons el Magnànim i un reixat de ferro fabricat per mestre Gabriel Garriga (1464). L'any 1617 es disposà que en aquest s'hi posés un pany de tres claus per evitar sostraccions, les quals havien d'estar en poder del procurador, del tresorer i del capellà propis de la residència reial. L'urna que actualment custodia el sant cos no és la de 1350 del rei Pere, de la que ja hem fet referència, ni una de 1395 encomanada per Martí l'Humà, ni tan sols la que feu fer Ferran el Catòlic, tota d'argent i amb riques pedres incrustades (1510). La que hom pot contemplar fou construïda en el segle XIX. En un altre temps

Vistes generals de la capella reial de Santa Anna en el palau de l'Almudaina, de Mallorca, i capella de Santa Praxedis

presidia aquesta capella el retaule del segle XV que avui està muntat a altar major de l'església. El que es conserva dins el nínxol frontal o pastera de la capella és la imatge de la mateixa Santa Praxedis que originalment ocupava la part central d'aquest moble gòtic traslladat al presbiteri. Obra de mestre "Uguet Barxe esmeginayre" de qui sabem que fou remunerat entre els anys 1458-1460 "per fer la ymage e retaule de fusta de Santa Pràxedes."(11)

LA DEVOCIÓ DELS MALLORQUINS A SANTA PRAXEDIS

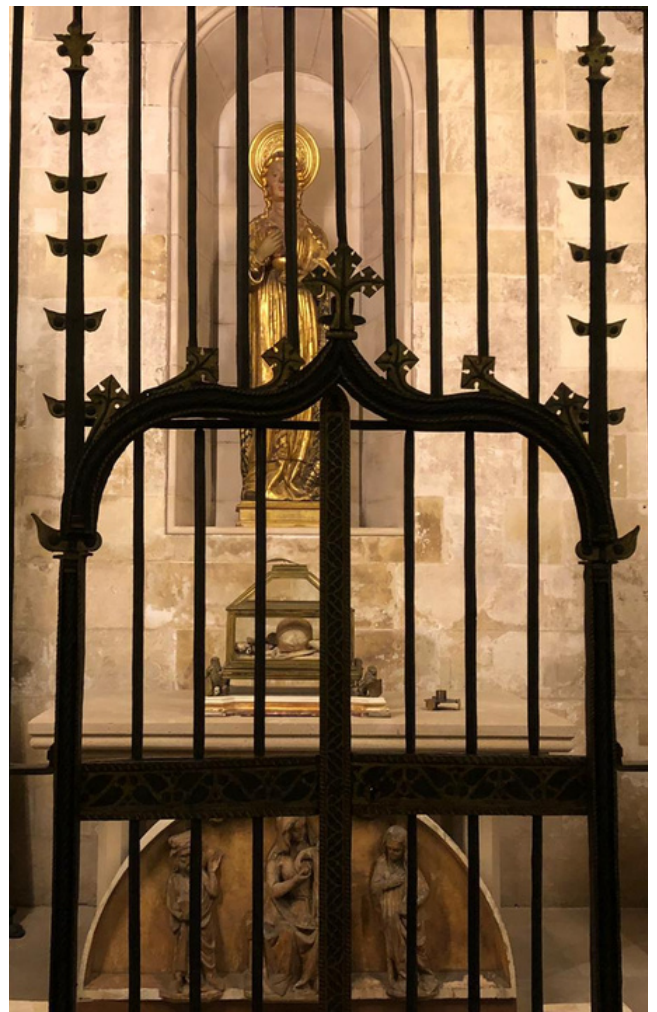
En aquella època la devoció a Santa Praxedis ja havia sortit de la capella reial i s'escampava arreu de Mallorca. Si bé el seu nom era imposat amb freqüència a la pila baptismal, també se'n podia venerar una pintura de Pere Terrencs en el desaparegut convent de Carmelites Calçades de Palma (1482). El mateix mestre pintor rebé altres encàrrecs del mateix tema iconogràfic, com són una per la Confraria de Cavallers de Sant Jordi en el convent dels framenors de Sant Francesc (1483) i una altre per la capella del Sant Àngel Custodi de Mallorca de la Catedral, a petició dels seus protectors els Jurats de la Ciutat. També li retia culte la reial vila de Petra, dedicant-li una confraria amb ordinacions aprovades l'any 1459 i una capella dins la seva església parroquial de Sant Pere.⁽¹²⁾ L'any 1643, per manament del Papa Urbà VIII, els seus jurats la proclamaven oficialment patrona del poble.⁽¹³⁾ Tingué altar, també, la parròquia de Lluçmajor (1562) i la de Sóller n'havia sol·licitat permís a la Cúria Episcopal per erigir-ne una altra al seu poble.⁽¹⁴⁾

El seu nom era imposat amb freqüència a la pila baptismal

Un prova ben fefaent de la veneració popular a Santa Praxedis és la presència d'una imatge seva en un dels arcs de triomf efímers aixecat a Palma l'any 1541 per rebre en visita a l'emperador Carles V. En aquest, s'hi mostraven flamants, una al·legoria de la Ciutat, la figura del beat Ramon Llull i la de Santa Praxedis, "és a dir a dir, el millor que posseïa el nostre Regne: la realitat de les seves gents (la ciutat), la recordança del seu passat (el seu fill més il·lustre) i la protecció dispensada per l'Altíssim assegurada per mediació de les relíquies de la santa romana".

Encara en els segles XVII i XVIII s'elaboraren altres representacions destinades al culte, com són la que hom pot trobar avui a la creu de terme del cementeri de Petra [any 1605], a una pintura del retaule de

Santa Rosa de Viterbo del convent franciscà de la mateixa vila [any 1607], a un nínxol lateral de la capella de Santa Praxedis del Palau Reial [circa 1650], a la capella de Sant Sebastià de la Catedral de Mallorca [any 1711] o en la pintura de l'àtic del retaule major de l'església parroquial de Petra [cap a 1790]. Una altre exemple d'aquesta època és el quadre que es venera a l'església parroquial de Santa Creu, a Ciutat. Pensem que la darrera representació d'aquest conjunt iconogràfic mallorquí és la figura de pedra tallada que trobem en el portal lateral de l'església de Petra, obra de l'escultor local Guillem Galmés de 1910.

Detall de la capella de Santa Praxedis amb la barrera de ferro que la tanca

LA DEVOCIÓ DELS MALLORQUINS A SANTA PRAXEDIS

Un cop irreversible per a la devoció a Santa Praxedis a Mallorca fou el decret del Papa Urbà VIII, de dia 13 de setembre de 1642, en què manava que cada diòcesi i cada lloc elegís un sol patró, retallant considerablement el nombre de festes religioses. Llavors el bisbe Juan de Santander suprimí el caràcter de precepte de la diada de la santa. La solemnitat d'aquella jornada es pogué mantenir traslladant-la al de Santa Anna, tota vegada que aquesta darrera era anomenada festa de compliment per ser la titular de la capella reial. Les conseqüències no es feren esperar. A partir de la segona meitat del segle XVII es comencen a notar indicis que la festa decau. Els primers símptomes s'adverteixen en el si del capítol catedralici, el qual declarava extingit l'any 1674 el caràcter de "L'Aloy de Santa Praxedis". La repercussió en el poble també s'imposà gradualment i en el transcurs de tot el segle XVIII la documentació consigna problemes per trobar regidors disposats a portar les vares del pal·li que cobriria les relíquies durant la processó. Definitivament, l'any 1831, els canonges prenen la determinació de suspendre la processó, ja que l'Ajuntament ja no es posava al davant d'assumir-ne les despeses.⁽¹⁵⁾

Notes:

- 1 Furió, Antoni. *Martirologio para las Islas Baleares y Pitiusas*. Palma, 1850, pp. 179-180
- 2 Recull aquest himne Vicenç Mut en la seva *Història general del Reino de Mallorca*, tom III. Nosaltres coneixem la seva existència gràcies a Llopart, Gabriel; Muntaner, Joan, "El patronazgo de Santa Práxedes sobre el Reino de Mallorca", *Analecta Sacra Tarraconensia*, 41.2, 1968, v. 41.
- 3 Llopart, Gabriel; Muntaner, Joan. "El patronazgo de..." [op. cit.], p. 16.
- 4 Miralles, José. *Las Reliquias y Relicarios de la Catedral de Mallorca*. Palma de Mallorca, 1961, p. 175-176.
- 5 Llopart, Gabriel; Muntaner, Joan. "El patronazgo de..." [op. cit.], p. 5
- 6 Miralles, José. *Las Reliquias y Relicarios...* [op. cit.], p. 176.
- 7 Llopart, Gabriel; Muntaner, Joan. "El patronazgo de..." [op. cit.], p. 6
- 8 Miralles, José. *Las Reliquias y Relicarios...* [op. cit.], p. 177.
- 9 Amades, Joan. *Costumari Català*. El curs de l'any Barcelona, 1982, v. 4, p. 563.
- 10 Llopart, Gabriel; Muntaner, Joan. "El patronazgo de..." [op. cit.], p. 8.
- 11 Llopart, Gabriel; Muntaner, Joan. "El patronazgo de..." [op. cit.], pp. 9-11.
- 12 Sempre havíem cregut que la parròquia de Petra tindria un reliquiari de Santa Praxedis per venerar el dia de la seva festa colenda. Ara, en motiu d'aquest treball, hem consultat als framenors franciscans que en tenen cura i el resultat no ens ha satisfet en absolut, ja que ens han comentat que en aquella església no tenen cap relíquia de la patrona.
- 13 Rubí, Sebastià. *Santa Praxedis, Patrona de Petra*. Petra, 1981. p. 34, 43
- 14 Llopart, Gabriel; Muntaner, Joan. "El patronazgo de ..." [op. cit.], p. 14
- 15 Llopart, Gabriel; Muntaner, Joan. "El patronazgo de ..." [op. cit.], p. 9

EL MOBLE ALTAR-RELIQUIARI BARROC DE LA CATEDRAL DE VIC

La sagristia de la catedral de Vic conserva un notable moble barroc de gran interès patrimonial que havia servit com a altar i com a gran reliquiari. Fins a la Guerra Civil es trobava rere l'altar major on la catedral neoclàssica, consagrada el 1803, va reservar un reduït espai posterior al sòcol que alçava el retaule gòtic d'alabastre dedicat a Sant Pere. S'hi accedia per dues portes, actualment conservades al Museu Episcopal de Vic. Després de la reconstrucció posterior a la Guerra Civil es va ressituar al lloc actual i utilitzat, eventualment i com a record de la seva funció original, per guardar alguns reliquiaris pediculars de diversos sants, especialment de sant Miquel, dels Sants, el patró actual de Vic.

Mossèn Josep Gudiol, a *Nocions d'arqueologia sagrada catalana*, indicava l'evolució del tractament i conservació de les relíquies que enriqueixen els grans i petits temples eclesiàstics: "Generalment des del segle XVI s'adverteix una major cura sobre l'autenticitat de les relíquies i així mateix sobre llur conservació i tinguda". Segueix dient que "Els reliquiers es col·locaren en les dependències del tresor i encara més en els armaris de la vora o de darrere l'altar", i en dona un exemple: "Alguns d'aquests armaris tingueren formes molt luxoses i es convertien en veritables altars com els que es varen fer en la Catedral de Vic a mitjan del segle XVII."(1) En una altra obra, el mateix Gudiol va descriure la catedral de Vic i la seva decoració, en què feia constar: "Darrere l'altar major hi ha el reliquier, en armaris del segle XVII [...]"(2)

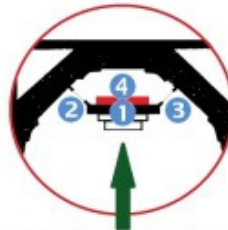
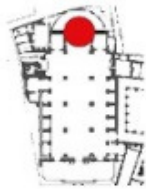
Moble amb les portes tancades

EL MOBLE ALTAR-RELIQUIARI BARROC DE VIC

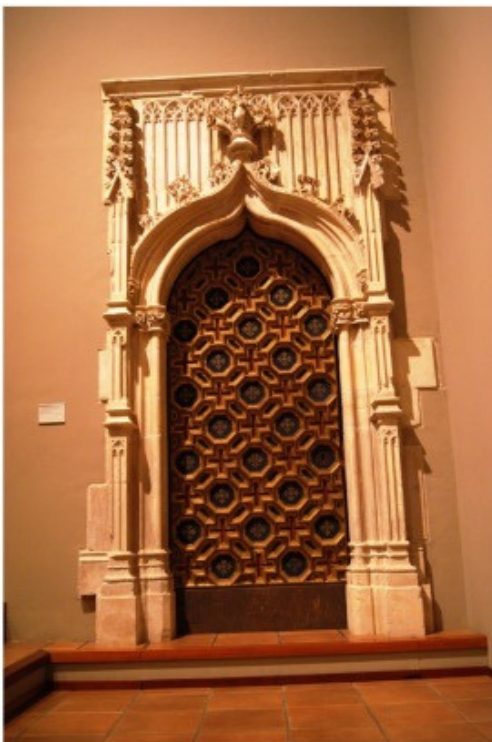
© Bisbat de Vic

4

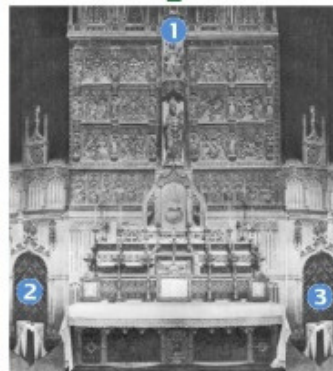

1

© Bisbat de Vic

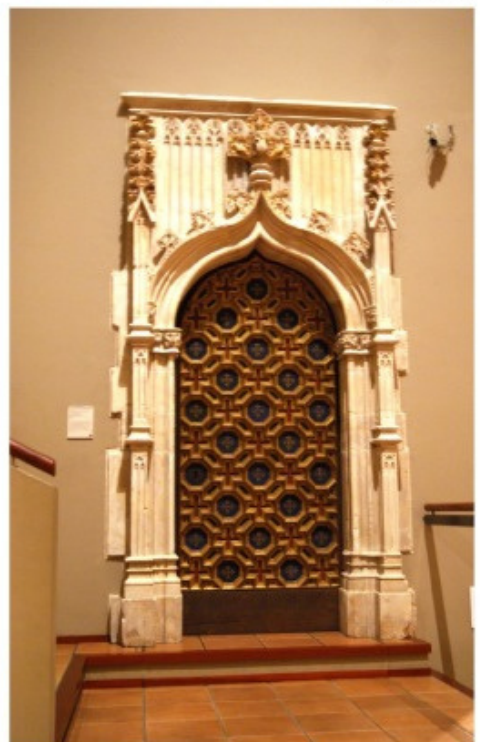

© Museu Episcopal de Vic

2

3

© Museu Episcopal de Vic

Situació del moble i elements associats a l'interior de la Catedral de Vic, abans de 1936.
Actualment, el retaule de Sant Pere (1) és a la girola o deambulatori de la catedral, les portes (2 i 3)
estàn al Museu Episcopal de Vic i el moble (4) es troba a la sagristia major de la catedral

EL MOBLE ALTAR-RELIQUIARI BARROC DE VIC

Moble amb les portes obertes

El moble reliquiari per a la Vera Creu

El moble, daurat i policromat, presenta una base senzilla que serveix de taula d'altar on està centrat un sagrari situat amb posterioritat i incorporat mitjançant una barroera erosió de la fusta i al mòdul original. La part superior, sobre un fris amb relleus decoratius, està format per tres armaris emmarcats per sis columnetes salomòniques. L'armari central, principal, és tancat per una porta de dues fulles; l'exterior està decorat per quatre escultures dels apòstols evangelistes i l'interior, tot daurat. És ocupat actualment per una imatge de la Mare de Déu dreta subjectant l'infant Jesús; aquesta escultura, però, és un element afegit darrerament. A aquest armari l'acompanyen dos més, un a cada banda, decorats exteriorment per uns motius florals i tancats per portes d'una sola fulla. Quan s'obren aquestes portes, s'observen una diversitat de cavitats geomètriques, amb decoració escultòrica. Molts d'aquests buits conserven una numeració i, alguns, encara contenen restes i objectes diversos. La seva identificació és acuradament descrita mitjançant unes llistes

adherides a la part interior de les portes i que detallen, una a una, les relíquies que originalment contenien els armaris. El moble és rematat per un fris amb volutes que serveixen de base a un artístic pinacle.

La construcció d'aquest moble, sense poder-ho precisar, es pot situar a finals del primer, o principis del segon quart, del segle XVII. L'ús principal era fer la funció d'altar i acollir una de les principals relíquies que tenia la Seu: la veracreu. L'armari central, amb l'interior daurat, té un encaix a la base on, possiblement, es col·locava el fust de l'obra d'orfebreria que contenia les peces relacionades amb la crucifixió de Jesucrist. Precisament, el Llibre d'acords del capítol de canonges de la catedral, en data del 30 de gener de 1637, esmenta: "[...] lo esmari fet per posar la Veracreu tras lo altar major..."⁽³⁾ La decoració exterior, amb les imatges escultòriques dels quatre evangelistes, testimonis de la Passió de Crist, semblen reforçar aquesta afirmació.

Jaume Villanueva, del seu pas per Vic l'any 1806 que va ser recollit a la seva obra 'Viage literario a las

EL MOBLE ALTAR-RELIQUIARI BARROC DE VIC

iglesias de España', fa inventari de les principals relíquies que va veure a la Seu: "En primer lugar es memorable un gran Lignum Crucis, que consta de dos trozos cruzados por el medio, ambos de un dedo de espesor: el vertical tiene mas de un palmo catalan, y el travesaño poco menos. Esta insigne reliquia dicen aquí que fue probada 'per ignem': cosa nada increíble, y que me consta haberse practicado aun en el siglo XVI, con otro que guardan los PP. Gerónimos de Valebron, diócesi de Barcelona, y con otras reliquies."(4) D'aquesta referència se'n va fer ressò el canonge Jaume Ripoll en un dels seus 'Opuscles', i sense poder indicar a partir del moment en el qual la catedral estava en possessió d'aquesta relíquia, recull els documents més antics que l'esmenten, començant amb un del 1343 on consta: "Ordinarunt quod Crux, in qua est lignum Domini..."(5) Mn. Josep Gudiol, a 'Les creus d'argenteria a Catalunya', es fa ressò de la presència que devia tenir aquesta relíquia, en altres temps, ben guarnida de peces precioses: "La Catedral de Vich que té un Lignum Crucis de mida excepcional, que es diu que fou provat per foc, del qual no és pas ben clara la precedència, avui del tot desproveït de argenteria; durant el segle XV es pogué mostrar enriquit i magnífic. Per les notícies dels vells inventaris d'aquella Seu podem imaginar-nos-el, pesant no menys de vint-i-quatre marcs d'argent, amb la creu del Sant fust a posta per ser treta. Aquesta tenia un àngel al cim i altres dos en els braços. El nu devia ser esplèndid, ja que tenia esmalts de les armes del capítol i les imatges de Nostra Senyora, Sant Pere, Sant Pau i Sant Andreu, dins tabernacles o capelletes. El peu tenia un Crist crucificat en camp esmaltat, bases de plata daurada amb dragonets i sis piràmides o pinacles amb àngels sota templets, aquestos acostats d'on central d'on s'alçava la tija i pom. En un principi apar que la creu duia també esmalts dels Quatre Evangelistes, havent-n'hi tres més en el peu amb quarters de lleons i escacs."(6) Mn. Gudiol es referia als inventaris de tresoreria del segle XIV en la qual és esmentada en els primers llocs.

En els llistats dels reliquiari i relíquies de la sagristia i de tresoreria de 1466, s'esmenta: "Item lo Reliquiari en lo qual es encastat lo ffust de la Santa Veracreu lo qual se diu que pesa vint-e-quatre marcs d'argent, en lo botó fallen tres asmalts, del qual reliquiari se pot levar la creu, als àngels en els braços manquen les ales."(7) En el de 1589, es detallava amb major precisió: "Item lo reliquiari en lo qual està encastat lo fust de la Santa Veracreu lo qual se diu pesa vint -y- quatre marchs de argent de la el qual relíquia se pot llevar la creu a hont està encastada dita fusta de la Santa Veracreu, y està ab sa llanterna en la qual y ha quatre images, y en lo peu de dita llenta y ha tres armes de St. Pere, y baix, sobre lo peu, y ha sinch àngels petits, y en los tres falten les ales, y en lo peu y ha [...] crucificat petit y lo camp esmaltat que restreba ab tres varas de plata daurada ab sis piramidas la una travessada, y en les dues y ha una image a cada una, y l'altre és buyda, en la llanterna faltan dos images petites, en lo botó tres esmalts, y en la vara falta un angelet y alguns, les ales."(8) L'any 1936, en els primers dies de la Guerra Civil, la insigne relíquia i la important peça d'orfebreria van desaparèixer juntament amb d'altres.

La Vera Creu de Vic es considerava que havia estat provada 'per ignem'

Reliquiari múltiple

El moble reliquiari va tenir, durant molt de temps, una funció afegida a la inicial. Villanueva, a més de tractar sobre la veracreu, descrivia d'altres relíquies de la seu vigatana: "[...] las cuales por la mayor parte se hallan colocadas en el trasagrario, dentro de dos armarios."(9) Amb aquesta referència, l'autor es refereix a les dues portes decorades amb gerros i flors situats a banda i banda de l'armari central. Possiblement, la decoració profana d'aquests es deu al fet que la seva primera finalitat no tenia caràcter sacre però que el van acabar assumint pel fet de recollir les relíquies.

EL MOBLE ALTAR-RELIQUIARI BARROC DE VIC

El capítol de canonges de la catedral vigatana va expressar, en diverses ocasions, la seva preocupació per la situació en què es trobava la major part de les relíquies de la Seu. Deixaven constància d'aquest fet el 28 d'abril de 1635 quan manaven no mostrar-les i, en canvi, indicaven als encarregats aquesta tasca que: "[...] procuren en posar dites relíquies ab la decentia ques deu."(10) Dos anys després, el 30 de gener de 1637, era quan proposaven una solució: "[...] que en lo esmari fet per posar la Veracreu tras lo altar major, si posen també las relíquies que estan en uns esmaris dalt lo altar major y que de esta manera estigan ab major decentia". I resolien: "[...] que se execute ab la major brevetat possible."(11)

Malgrat la fermesa de les paraules del capítol, la situació es va perllongar en el temps i no es donava per tancada. El 15 de maig de 1643, en el Llibre d'acords hi consta: "Se ha fet comissió als canonges tresorers per a que miren si se trobara alguna persona à propòsit pera posar en ordre en los asmaris nous las relíquies..."(12) Cinc anys després, el 24 d'abril de 1648, no semblava haver canviat gaire res: "Item lo Canonge Jover ha proposat que en una Capella se havia determinat de que se amostrassen las reliquias y en un dia destos se amostrassen a uns forasters y per estar ab tant poca decencia que lo Il·ltre Capítol donas ordre de que estigan ab la decencia tenen destar y quant nos fassa de eixa manera nos done lloc de que se amostren las reliquias ni menos las del gloriós St. Bernat y se ha resolt de que no se amostre las reliquias sino y apersonat de qualitat y que los thesorers tingan cuydado en que vingan los vidres de Barcelona y se posen apunt y ab la decencia tenen de estar."(13)

En aquest moment, apareix un element que seria objecte de debat: els vidres dels reliquiariis.

Cada armari lateral, actualment, encara manté les frontisses que en el seu moment devien subjectar i permetre mobilitat a un vidre emmarcat. Aquesta peces, que haurien estat en el seu lloc fins a la Guerra Civil, permetien visualitzar l'interior tot mantenint la protecció necessària.

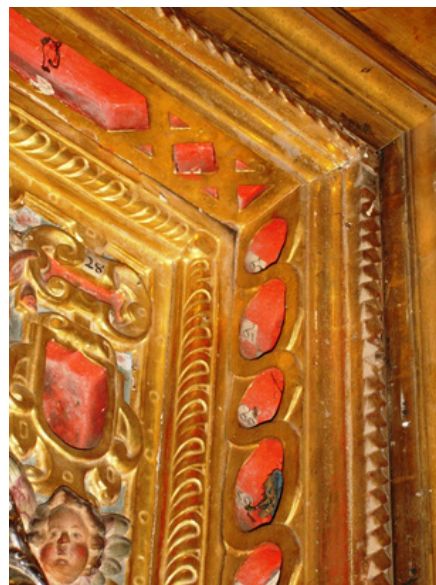

Detall dels reconditoris centrals de relíquies

El 21 de maig de 1649, el canonge Sala i el senyor Lluís de Moncada eren a Barcelona per resoldre aquest aspecte: "[...] veheren algunas vidrieras que un official havia fetas esta quaresma propassada y recordantse de la gana que te lo Il·ltre Capítol de fer los reliquiariis y posar las reliquias en lo estat que es menester y que no se posave en execucio per no trobar qui volgues obrarlos; parlaren de fer eixa obra y concordaren que per estas festas de cinquagesma vindria a esta Ciutat per mirar lo negoci; y que axis quant sera assi, seria be que alguns Capitulars poguessen tractar ab dit official, tot lo que sera menester en orde a la dita fabrica; y que quant no sia gust del Il·ltre Capítol de fer dita obra que se servescan pagar lo gasto que fara en esta vinguda pus sa merce lo ha fet venir sens orde. Se ha resolt que los thesorers se conferescan ab dit official y procuren ajustar la materia, y en cas que no se pogan concordar, que se li pague lo gasto haura fet."(14) Una vegada fets els vidres, va caldre adaptar-los als armaris. El 6 de maig de 1650, semblava haver-se trobat la persona idònia per fer-ho a proposta del canonge Jeroni Colldelram: "[...] que supposat que los vidres dels reliquiariis se tenen de assentar que aquí se troba lo Pare fra. Joan Homs Caputxí lo qual es practic en eixa materia y donaria la trassa y modo de com se tenen de assentar y se ha resolt que los tresorers per part del Il·ltre Capítol li digan de que se li estimara molt doni la trassa del

EL MOBLE ALTAR-RELIQUIARI BARROC DE VIC

modo se hauran de assentar los vidres.”(15) Finalment, seguint les noves indicacions, el problema estava en vies de solució, com indica el text del 13 de maig de 1650: “[...] axi Joseph Vidal escultor ha feta una trassa que segons indica lo Pare Joan Homs estarà perfeta ahont separan posar los vidres y las relíquies se veuran totas però que se hayan de fer dos reliquiaris demana de cada un trenta sinc lliures per haver hi molt treball conforme la trassa se ha aportada a Capitol y també si cridaren a don Henrich y a don Lluís de Moncada y tots foren de un sentir que fentse los reliquiaris conforme la trassa havia donada lo P. Homs que restaria la obra perfectíssima.”(16) La darrera tasca respecte el moble reliquiari va ser el daurat. Aquesta labor semblava acabada el 5 de maig de 1651: “[...] lo official que dorava los reliquiaris ha acaba la obra conforme veu Vs. y que axi se servezca manarla mirar si esta ab la perfectio deu estar.”(17)

Reconditoris al guix del moble on se situaven relíquies

L'armari de la banda de l'Evangeli havia preservat setanta-dues relíquies i cinquanta el de la banda de l'Epístola. Eren atribuïdes a una gran diversitat de personalitats de la història de l'Església: des d'alguns dels apòstols, la mateixa Mare de Déu, a màrtirs de l'antiguitat tardana i sants d'època medieval. La tipologia també era diversa, com restes físiques dels seus cossos o elements dels quals suposadament havien fet ús (estola, maniple, cingol, rosari, fusta de cadira, túnica, hàbit, sudari i d'altres). També es comptaven bocins de pedres de diferents procedències: del mont Sinai, del mont Calvari i del mont Tabor, així com d'una de les utilitzades per lapidar sant Esteve o, fins i tot, de les que Jesucrist havia trepitjat en el moment just de l'Ascensió.

D'aquesta gran quantitat de relíquies, actualment, només en resten algunes. D'aquestes només són identificables algunes de rellevants i que, en el seu moment, havien captat l'atenció d'alguns autors. A l'armari de l'Evangeli, en el gruix del marc lateral i al lloc corresponent al número 55, encara s'hi pot veure l'ampolleta de vidre que contenia les relíquies "De la llet de Nostra Senyora". Jaume Villanueva va fer-la constar en la seva visita i va descriure-la com: "En una redomita pequeña se lee "De lacte imaginis Beatae Mariae, quae est in partibus ultramarinis."(18) El canonge Ripoll indicava que Villanueva no havia

Disposició de relíquies a l'armari de la banda de l'Epístola

EL MOBLE ALTAR-RELIQUIARI BARROC DE VIC

llegit aquestes paraules en el sumari o la llista, sinó que “[...] las sacó de un pergaminito asido á la redomita que contiene la leche”(19), que malauradament no es conserva avui dia.

A l'armari de la banda de l'Epístola encara és perfectament distingible la “mà esquerra de sant Joan Almoïner, bisbe i confessor” al reconditori número 2 i en lloc preferent, així com algunes denes del seu rosari que hauria d'estar col·locat al número 5. Villanueva es va referir a aquestes dues relíquies i manifestava: “He visto la auténtica en griego y en latín que firmó de su mano Gregorio patriaca de Constantinopla en Roma á 18 de Junio de 1456, cuando adquirió esta reliquia Cosme de Montserrat, confessor del papa Calixto III, y después obispo de esta Iglesia”. Iafegeix: “La mano se conserva con su piel y muy firme en su contextura, aunque ya denegrida.”(20) Aquesta relíquia devia ser molt valorada, ja que havia captat l'atenció del capítol catedralici, el 17 de desembre de 1649, quan encara no s'hauria situat a l'armari on encara es troba: “Item se ha representat al Il·ltre Capítol de que se acaben de guarnir los reliquiarios y de com se hauria de guarnir la mà de St. Joan Almoïner de plata. Se ha resolt que per ser cosa tant grave, se dexa la discussió de aquella per un Capítol que si troben tots els Capitulars.”(21)

Encara és perfectament distingible la “mà esquerra de sant Joan Almoïner”

El mateix Villanueva atribueix la presència de tantes relíquies a la Seu vigatana “[...] atendida la multitud de viages que los prelados y otros individuos de esta Iglesia hicieron á Roma y aun á Palestina, de donde no es regular que volviesen sin traer alguno de estos tesoros.”(22) Moltes d'altres, segons el mateix autor, les va lliurar el ciutadà barceloní Simó de Sala, el 5 de juny de 1475 –que el canonge Jaume Ripoll situa a

l'any 1465-(23), que tenia pel fet de ser testamentari de Carles de Viana, que les havia rebut dels seus vincles familiars amb els reis de Navarra i per obsequi del papa Calixte III.(24)

D'aquest moble hi ha una fidel descripció escrita després de la visita pastoral del bisbe Antoni Pascual, l'any 1685, quan ja estava ben acabat i que s'esmenta com “altar rere l'altar major”: “Damunt d'aquest altar hi havia el Sagrari, en el qual hi havia bé i decentment reservat el Santíssim Sagrament de l'Eucaristia que ja havia visitat abans, i a cada banda de l'altar s'hi veneren moltes relíquies dels Sants dins d'un armari daurat amb dues claus en poder dels senyors Canonges Tresorers, i al mig d'elles s'hi veu pintat un gerro amb flors i a dins de les portes del dit armari s'hi llegeixen escrits els noms dels sants les relíquies dels quals són venerades allí, marcades amb nombres segons l'ordre que s'explica més avall. Després va trobar dues altres portes de vidre semblantment tancades amb dues claus, una a la part de dalt i l'altra a la de baix, i obertes aquestes [les portes] visità una per una totes les santes relíquies en els seus corresponents compartiments numerats, distribuïts segons l'ordre següent, juntament amb altres moltes relíquies de sants en tot el contorn a banda i altra, de l'Epístola i de l'Evangelí, és a dir amb el nom dels Servents de Déu que són...”(25) Aleshores el document enumera les diverses relíquies d'acord amb el sumari de les portes dels dos armaris.

La mà atribuïda a
sant Joan
Almoïner

EL MOBLE ALTAR-RELIQUIARI BARROC DE VIC

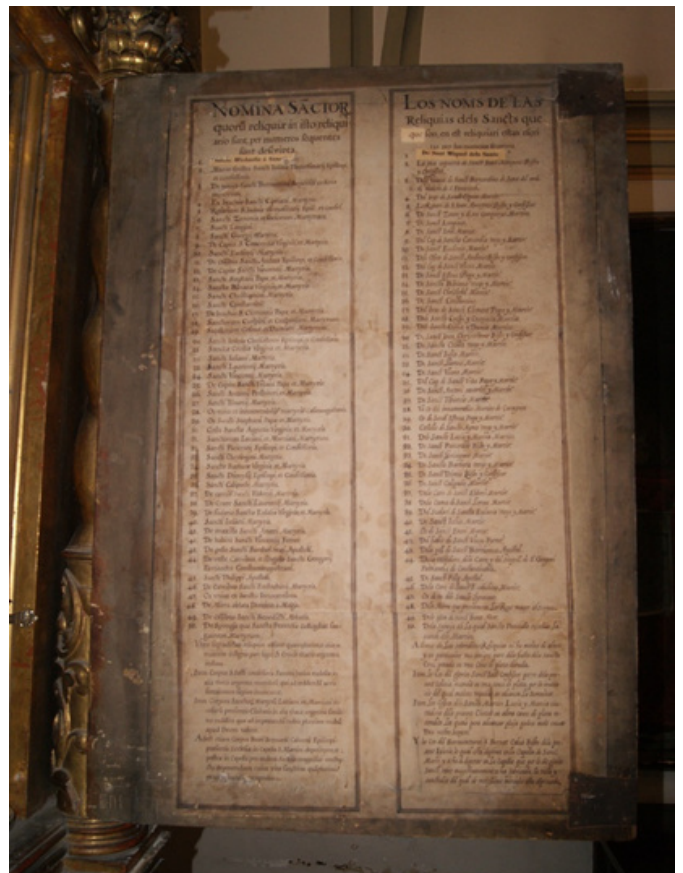
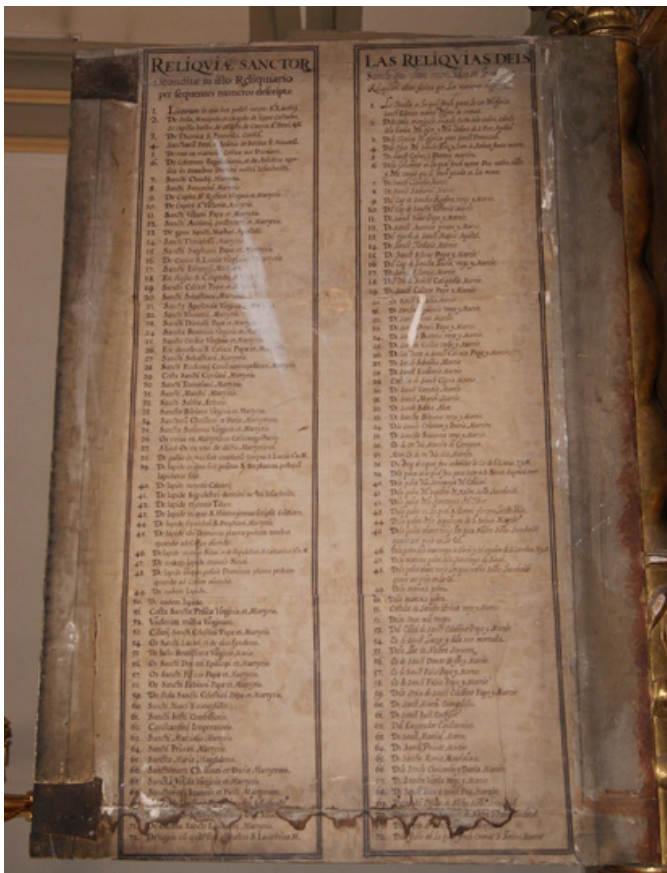
Les llistes impreses de relíquies

La cara interna de les dues portes dels dos armaris laterals, un a la de l'Epístola i l'altre a la de l'Evangeli, encara conserven les llistes de les relíquies que contenen; les portes obertes permetien identificar-les amb un format ben senzill però eficient. Mitjançant la indicació numerada, que acompanya el tipus de relíquia i al sant al qual pertanyia, es podia relacionar amb el corresponent reconditori. En cadascun d'aquests espais, situats al frontal i als laterals, hi constava el número corresponent.

Aquestes llistes van copsar l'interès del canonge Ripoll, les va reproduir en un dels seus Opuscles(26) i en va proporcionar informació sobre la data aproximada de la seva col·locació. Ripoll indicava que ja es van fer constar en les visites dels bisbes Jaume de Compons, l'any 1666, i d'Antoni Pascual, el 1688. I a partir de la menció que també es fa a les

l·listes de relíquies venerades a la catedral i situades en d'altres llocs, Ripoll va concloure que: "De aquí inferimos que son anteriores á los mismos años el sumario y la colocación de las reliquias en los armarios del modo que hoy existen, y puede probablemente congetuarse que son posteriores a 1660, puesto que en este año regalaron las cajas de plata de los SS. Mártires y de S. Justo mencionados en el sumario, el canonigo Ramis y Jaime Brunells..."(27)

L'única modificació en les dues llistes, apreciable a simple vista, és la sobreposició, mitjançant un paper imprès, del nom de sant Miquel dels Sants damunt del de santa Escolàstica en la primera posició de l'armari de la banda esquerra del moble. Evidentment, aquest canvi es devia produir en una data posterior al 1862, quan Pius IX va canonitzar el vigatà Miquel Argemir.

Llistats de relíquies numerades, a l'interior de les portes de la banda de l'Evangeli (esquerra) i de l'Epístola (dreta)

EL MOBLE ALTAR-RELIQUIARI BARROC DE VIC

Banda de l'Espítola

Peu de santa Escolàstica, verge/De sant Miquel dels Sants

Mà esquerra de sant Joan Almoïner, bisbe i confessor

De la túnica de sant Bernadí de Siena, de l'orde menor

Del braç de sant Cebrià, màrtir

Rosari de sant Joan Almoïner, bisbe i confessor

Sant Zenó i companys, màrtirs

Sant Longinus

Sant Jordi, màrtir

Del cap de santa Concòrdia, verge i màrtir

Sant Eudimi, màrtir

Dels ossos de sant Andreu, bisbe i confessor

Del cap de sant Vicenç, màrtir

Sant Esteve, papa i màrtir

Santa Bibiana, verge i màrtir

Sant Cristòfol, màrtir

Sant Constantí

Del braç de sant Clement, papa i màrtir

Sants Crespi i Crespinià, màrtirs

Sants Cosme i Damià, màrtirs

San Joan Crisòstom, bisbe i confessor

Santa Cecília, verge i màrtir

Sant Julià, màrtir

Sant Llorenç, màrtir

Sant Vicenç, màrtir

Del cap de sant Urbà, papa i màrtir

Sant Antoni, prevere i màrtir

Sant Tiburci, màrtir

Fragments d'ossos dels innumerables màrtirs saragossans

Ossos de sant Esteve, papa i màrtir

Costella de santa Agnès, verge i màrtir

Sants Llucià i Marcià, màrtirs

Sant Pancraç, bisbe i confessor

Sant Crisògon, màrtir

Santa Bàrbara, verge i màrtir

Sant Dionís, bisbe i confessor

Sant Calepodi, màrtir

De la carn de sant Eldoní, màrtir

De la cama de sant Llorenç, màrtir

Del sudari de santa Eulàlia, verge i màrtir

Sant Julià, màrtir

De la mandíbula de sant Aneri, màrtir

De l'hàbit de sant Vicenç Ferrer

De la pell de sant Bartomeu, apòstol

Del vestit i del cingol de sant Gregori, patriarca de Constantinoble

Sant Felip, apòstol

De la carn de sant Eudoquimi, màrtir

Os únic de sant Innocent

Mirra oferta pels Mags a Nostre Senyor

Dels ossos de sant Benet, abat

De l'esponja que santa Praxedis va recollir sang dels màrtirs

A més de les esmentades relíquies n'hi ha bastant més d'altres, i una gran part de la fusta de la Sagrada Creu ['lignum crucis'] dins d'un reliquiari de plata. També el cos de sant Just, confessor i patró d'aquesta església, guardat en un altre reliquiari de plata, el qual és invocat per a que torni el temps seré.

També els cossos dels sants màrtirs Llucià i Marcià que van viure en aquesta ciutat, igualment guardats en un altre reliquiari de plata, els quals són valedors davant Déu quan nosaltres els hi preguem tot invocant pluges.

I també el cos del beat Bernat Calbó, bisbe d'aquesta església, dipositat en la capella de sant Martí, i posteriorment depositat en la magnífica capella per a ell construïda, la santa vida del qual ha estat comprovada a través de molts miracles.

Banda de l'Evangeli

Roba de Ili on va ser dipositat al cos de sant Llorenç

De l'estola, del maniple i del cingol, de fusta de la càtedra, de pèl de la barba, dels ossos i de la cadena de sant Pere, apòstol

De la túnica de sant Francesc, confessor

EL MOBLE ALTAR-RELIQUIARI BARROC DE VIC

Sants Pere i Joan de Cetina, frares menors
 D'un dels màrtirs Cosme i Damià
 De la columna de la flagel·lació i la canya que li van posar a les mans de Nostre Senyor Jesucrist
 Sant Claudi, màrtir
 Sant Sadurní, màrtir
 Del cap de santa Rufina, verge i màrtir
 Del cap de santa Victòria
 Sant Urbà, papa i màrtir
 Sant Antoni, prevere i màrtir
 Del genoll de sant Mateu, apòstol
 Sant Teodosi, màrtir
 Sant Esteve, papa i màrtir
 Del cap de santa Llúcia, verge i màrtir
 Sant Escorgí, màrtir
 Del dit de sant Calepodí, màrtir
 Sant Calixt, papa i màrtir
 Sant Sebastià, màrtir
 Santa Apol·lònia, verge i màrtir
 Sant Vicenç, màrtir,
 Sant Dionís, papa i màrtir
 Santa Beatriu, verge i màrtir
 Santa Cecília, verge i màrtir
 Del dentat de sant Calixt, papa i màrtir
 Sant Sebastià, màrtir
 Sant Eudomí, màrtir de Constantinoble
 Costella de sant Cebrià, màrtir
 Sant Terenci, màrtir
 Sant Marc, màrtir
 Sant Sabas, abat
 Santa Bibiana, verge i màrtir
 Sants Crisant i Daria, màrtirs
 Santa Susanna, verge i màrtir
 Fragments d'ossos dels màrtirs de Saragossa
 Un altre dels ossos d'un dels esmentats màrtirs
 Del mantell en què va ser embolcallat el cos de santa Llúcia, verge i màrtir
 De pedra on van ser col·locats sant Esteve després de ser lapidat
 De la pedra del mont Calvari
 De la pedra del Sepulcre de Nostre Senyor Jesucrist

De la pedra del mont Tabor
 De la pedra en la qual sant Jeroni va escriure la Bíblia
 De la pedra del Sepulcre de sant Esteve, màrtir
 De la pedra que va sostenir les plantes dels peus del Senyor quan va pujar al Cel
 De la pedra del mont Sinai, i del sepulcre de santa Caterina, verge i màrtir
 De la pedra del mateix del mont Sinai
 De la pedra que va sostenir les plantes dels peus del Senyor quan va pujar al Cel
 Pedra del mateix lloc
 Pedra del mateix lloc
 Costella de santa Prisca, verge i màrtir
 Onze mil Verges
 Cilici de sant Celestí, papa i màrtir
 Os de sant Llätzer i de la seva mortalla
 De llet de la beatíssima Verge Maria
 Os de sant Fèlix, papa i màrtir
 Os de sant Fabià, papa i màrtir
 De l'estola de sant Celestí, papa i màrtir
 Sant Marc, evangelista
 Sant Just, confessor
 Emperador Constantí
 Sant Marçal, màrtir
 Sant Privat, màrtir
 Santa Maria Magdalena
 Sants Crisant i Daria, màrtirs
 Santa Úrsula, verge i màrtir
 Sants Joan i Pol, màrtirs
 De la pedra del pessebre del Nostre Senyor Jesucrist
 De la pedra del Sepulcre del mateix Nostre Senyor Jesucrist
 Dels ossos de sant Llorenç, màrtir
 De la fusta amb què va ser cremat sant Llorenç, màrtir

Article publicat a Taüll, n. 45, octubre-novembre de 2015, p. 34-41 [Secretariat Interdiocesà per a la Custòdia i Promoció de l'Art Sagrat de Catalunya]
 Fotografies pròpies i de la Delegació episcopal de patrimoni cultural del Bisbat de Vic.

EL MOBLE ALTAR-RELIQUIARI BARROC DE VIC

Notes:

- 1 Gudiol, Josep. *Nocions d'arqueologia sagrada catalana*. Vic: Tip. Balmesiana, 1931, p. 683
- 2 Gudiol, Josep. *La Catedral de Vich i la seva decoració*. Vic : Tipografia Balmesiana, 1930, p. 7
- 3 ABEV ACV 57/56 (1360-1641)
- 4 Villanueva, Jaume. *Viage literario a las iglesias de España*. València: Imprenta de Oliveres, antes Estévan, 1821, p. 105-106
- 5 Lib. Vit. Fol. 81. Citat per: Ripoll, Jaume. *Constitución captular de la santa Iglesia de Vich relativa á la solemnidad de varias fiestas que en ella se celebran, y señaladamente de las dos de la santa Cruz, con motivo del precioso Lignum Crucis que posee de tiempo inmemorial*. Vic: Oficina de I. Valls, 1830, p. 3
- 6 Gudiol, Josep. *Les creus d'argenteria a Catalunya*. Barcelona: IEC, 1920, p. 95,98
- 7 ABEV ACV 34/5 (IV) 1466 f. 20r
- 8 ABEV ACV 34/5 (VI) 1589 f. 10v
- 9 Villanueva, Jaume. *Viage literario a...* [op. cit.]
- 10 ABEV ACV 57/56 f. 125r
- 11 ABEV ACV 57/56 f. 165r

- 12 ABEV ACV 57/57 f. 37v
- 13 ABEV ACV 57/57 f. 255r
- 14 ABEV ACV 57/58 f. 70v
- 15 ABEV ACV 57/58 f. 162v
- 16 ABEV ACV 57/58 f. 163v
- 17 ABEV ACV 57/58 f. 261v
- 18 Villanueva, Jaume. *Viage literario a...* [op. cit.], p. 107
- 19 Ripoll, Jaume. *Breve sumario de las Sagradas Reliquias que se guardan y veneran en la santa Iglesia catedral de Vich*. Vic: Ignacio Valls impressor, 1832, p. 5
- 20 Villanueva, Jaume. *Viage literario a...* [op. cit.], p. 107-108
- 21 ABEV ACV 57/58 f. 120v
- 22 Villanueva, Jaume. *Viage literario a...* [op. cit.], p. 109
- 23 Ripoll, Jaume. *Breve sumario de...* [op. cit.]
- 24 Villanueva, Jaume. *Viage literario a...* [op. cit.], p. 109-110
- 25 ABEV AEV 1221 (1685), p. 157
- 26 Ripoll, Jaume. *Breve sumario de...* [op. cit.], 8 pp.
- 27 Ripoll, Jaume. *Breve sumario de...* [op. cit.], p. 4-5

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA

ENDINSA'T EN L'ART MEDIEVAL

T'esperem al **Mev**

Plaça bisbe Oliba, 3
Tel. 938 869 360
www.museuepiscopalvic.com

Miscel·lània

L'AIGUA MIRACULOSA DE LA SANTA TOMBA D'ARLES

A la comarca pirinenca del Vallespir, a la riba esquerra del riu Tec, es troba la vila d'Arles (oficialment porta el nom d'Arles-sur-Tech), que encercla el seu antic monestir de Santa Maria. Allà hi ha dos elements de gran interès: és el lloc on apareix, de dins d'una tomba, una aigua miraculosa i és el punt d'origen de la gran devoció dels Països Catalans vers dos sants d'origen persa, sant Abdó i sant Senén, que són coneguts, popularment, com sant Nin i sant Non.

L'abadia de Santa Maria d'Arles, segons Catalunya romànica, és la més antiga de la Catalunya Nord i va ser fundada "poc després de l'any 778, sota la invocació de Santa Maria de Vallespir."⁽¹⁾ L'església romànica és de tipus basilical, amb tres naus paral·leles; el claustre és d'estil gòtic, fet a la segona meitat del segle XIII en substitució d'un claustre anterior. Al costat d'aquest patrimoni artístic de primera magnitud, els fulletons turístics editats a Arles destaquen un element que es troba prop de l'entrada a l'església: es tracta de l'anomenada Santa Tomba.

Sant Abdó i sant Senén al retaule de l'església d'Arles

La Santa Tomba és un sarcòfag paleocristià que ha estat datat del segle IV. Tallat en un bloc de marbre, té 1,90 m de llargada per 0,65 m d'alçada i 0,50 m d'amplada, i la tapa té forma prismàtica d'uns trenta centímetres d'alçada.⁽²⁾ Les mesures interiors preses el 1950 proporcionen un volum de 330,88 dm³, o sigui, aproximadament 331 litres.⁽³⁾ A la cara lateral més visible hi té, en relleu, el símbol que ha estat relacionat amb el crismó o monograma del nom de Crist format per les dues primeres lletres en la grafia grega.

Cada 30 de juliol passa un fet que la tradició qualifica de miraculós: de l'interior se n'extreu certa quantitat

Antiga il·lustració francesa de l'extracció d'aigua a la Santa Tomba

La Santa
Tomba amb els elements per a
l'extracció d'aigua, any 2002

d'aigua sense que hi hagi cap conducció que n'hi aportí. Joan Amades explicava la història que envolta a aquest fet extraordinari: "Temps era temps, va presentar-se per aquella contrada una gran plaga de simiots, mena de feram que no eren ni bèsties ni persones, vivien pels afores i causaven grans estralls al país [...] L'abat del monestir d'Arles, anomenat Arnús, va tenir la inspiració divina que aquell flagell terrible podria conjurar-se amb un cossos sants...". El folklorista seguia dient que amb el propòsit de fer-se amb relíquies sagrades, l'abat va fer camí a Roma i allà, davant les tombes dels apòstols Pere i Pau es va posar a resar fervorosament. Gràcies a un "gran resplendor" aparegut dels sepulcres dels sants Abdó i Senén, antics reis perses que havien mort en martiri, va adornar-se que eren aquests els cossos que havien de salvar el seu país: "El Papa va concedir els cossos sants a l'abat però els tràfecs eren per a portar-los fins a Arles sense perill que els hi robessin. Arnús va tenir una gran pensada; va tancar els cossos dintre dues caixes de ferro, i les va posar dintre dues bótes, que va acabar d'omplir d'aigua; així la gent creuria que portava vi i no tractaria de robar-li les relíquies". El relat acabava amb l'arribada a Arles: "[...] l'aigua

que contenien les bótes fou donada a la gent, que amb ella es guarí tota mena de mals, i, amb tot i haver-ne donada fins ara, a tothom qui en demana des que els cossos sants van arribar a Arles, encara mai no s'ha extingit, i diuen que com més se'n dóna més n'hi ha."(4)

És així com en aquesta data anual, festivitat dels dos sants patrons d'Arles, es pot obtenir aquest líquid de procedència enigmàtica: es col·loca una mena d'estri que fa sífó al costat del sarcòfag i se l'extreu des de l'interior per omplir-se ampolles i garrafes. Durant els dies posteriors, encara ara, se'n proporciona una ampolleta a qui mostra el seu respecte per aquesta tradició. El mateix Amades esmentava com es concedia aquest líquid en temps passats: [...] "la feien pagar a vint sous la xicra, i només en donaven al qui la demanava amb la parla de la terra; no en venien, ni a pes d'or, al qui en demanaven en francès o en altra llengua qualsevulla" i resol dient que "la gent d'avui atribueix a aquesta aigua gran virtut remeiera."(5) Precisament, situada verticalment al mur que hi ha al costat de la tomba, es pot veure una imatge jacent de marbre que pertany al cavaller Guillem Gaucelm de Tellet que, segons la inscripció que hi consta, va

morir l'any 1211. A aquesta figura li manca el nas; segons la tradició popular és la representació del càncer que aquest cavaller va patir a la cara i que va curar gràcies a l'aigua miraculosa que surt del sarcòfag.(6)

El rigor científic ha posat en dubte l'origen miraculós d'aquesta aigua. Fins i tot es va fer un col·loqui (7) organitzat per la Société de Mythologie Française - section Pyrénées, que va ser celebrat el 25 de febrer de 1995 i que va comptar amb la participació de la Universitat de Perpinyà, per tractar el tema. Aquestes i altres investigacions van relacionar l'aparició de l'aigua dins el sarcòfag a partir de les filtracions de la pluja i, també, de la condensació de la rosada.(8)

Notes:

- 1 Ponsich, Pere. "Santa Maria d'Arles dins *Catalunya romànica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, v. 25, 1996, p. 67
- 2 Charpak, G. i Broch, H. *Conviértase en brujo, conviértase en sabio*. Barcelona : Ediciones B, 2003, p. 145
- 2 Fitzherbert, Anthony. *L'eau vive de la Sainte Tombe*. Perpinyà : L'Imprimerie Catalane, 1999, p. 11
- 4 Amades, Joan. *Costumari català. El curs de l'any*. Barcelona : Salvat, v. 4, 1984, pp. 643 - 644
- 5 Amades, Joan. *Costumari català...* [op cit.], pàg. 644
- 6 Ponsich, Pere. "Santa Maria d'Arles...", [op. cit], p. 83
- 7 L'eau de la Sainte Tombe. *Mythe et réalité. Actes du Colloque du 25 février 1995*. Société de Mythologie Française . section Pyrénées- Arles-sur-Tech : Cypylux, 1995, 137 pp.
- 8 Podeu veure les conclusions de les investigacions científiques sobre l'aigua de la Santa Tomba d'Arles a: Charpak, G. i Broch, H. *Conviértase en brujo* [op. cit.], pp. 145 - 168

Els pelegrins són obsequiats amb petites ampolletes d'aigua extreta de la Santa Tomba. Any 2007

EL ROC DE SANT URBICI

L'atribució de senyals, petjades i clots a la roca és un fet força habitual en la geografia del territori català. Un dels casos més interessants és l'anomenat roc de Sant Urbici prop al monestir de Santa Maria de Serrateix.

Santa Maria de Serrateix (Viver i Serrateix, Berguerdà) i el seu antic conjunt monàstic benedictí, malgrat les reformes que ha patit en els transcurso dels segles, conserva bona part del caràcter original. L'església, amb planta de creu llatina, estava capçada per tres absis dels qual només se'n manté un. A la banda sud, a l'entorn d'un claustre de línies neoclàssiques, hi ha les antigues dependències monàstiques. Destaca la imponent imatge de la torre campanar així com la torre de l'abat. A l'interior, és remarcable el sarcòfag del comte Oliba Cabreta.

A pocs centenars de metres, al sud-est del monestir, hi ha una gran roca isolada al mig dels camps que rep el nom de roc de Sant Urbici. Segons Eduard Riu i Barrera, hi ha dues versions que associen el sant amb la pedra: per una banda, la que hi situa el lloc on el sant fou martiritzat, vinculant uns senyals vermells amb la seva sang; per altra banda, la que atribueix l'aparició del sant en aquest lloc al trasllat d'un boig des de Bordeus.

D'aquesta segona atribució, el mateix Riu explica que va ser recollida de fonts orals el 1908:

"[...] comparegué un dia un boig per aquestes contrades procedent de Bordeus i portant el cadàver del Sant a coll, no podent resistir més la fatiga de la llarga caminada abandonà el cos sant al peu del roc tot i assabentant del fet al veïnat, que no en va fer cap cas en veure que es tractava d'un foll. L'endemà, el boig va desaparèixer, però a partir d'aquell dia, a l'hora en que el cos sant havia estat abandonat, les campanes del monestir tocaven soles; aquest fet

El roc de Sant Urbici, amb el monestir de Serrateix al fons

miraculós va colpir a la gent que va preguntar-se sobre la veritat del que els hi havia dit i cercaren el cadàver del Sant que localitzaren al costat del roc. En intentar de traslladar-lo al monestir per donar-li sepultura no pogueren aixecar-lo ni moure'l, per més esforços que fessin, pel seu pes desmesurat. Davant d'això decidiren anar a cercar el boig allà on fos; el trobaren al cap de poc temps no gaire lluny d'allí, i ell tot sol i a pes de braços el portà i diposità dins del monestir, on es conservaren les seves relíquies dins d'una urna col·locada en un altar dedicat a la seva memòria.”.(1)

La incertesa de quin és el sant venerat a Santa Maria de Serrateix, juntament amb tres sants d'origen romà, Víctor, Zenó i Felícola, ja és apuntada pel mateix autor anteriorment esmentat. Si hem de fer cas a la versió oral, que compta amb més d'un segle, es tractaria d'un bisbe màrtir nascut el 702 a Bordeus (Aquitània, França) i mort al voltant de l'any 800 a Nocito, a Osca.

Les dades que es consideren versemblants d'aquest sant situen el seu origen francès, nascut en una bona família. Urbici fou educat per la seva mare en el coneixement de les lletres clàssiques. El seu pare va morir en acció de guerra contra sarraïns; mare i fill van passar a captivitat.

Un cert temps després, la seva mare fou deslliurada de la servitud i, després, per voluntat divina, ho fou Urbici que va retornar a la seva ciutat natal. De nou a Bordeus, va decidir dedicar-se a la vida contemplativa i es va fer monjo eremita per terres del Pirineu aragonès.

La seva diada se celebra, a Serrateix, el 6 d'agost, i el primer diumenge de maig es commemora la translació o Festa del Perdó. A Osca, el sant homònim ho fa el 15 de desembre. Se l'invocava en moments de sequera per demanar pluja abundant.

En el Sermó de les relíquies en la festa de la dedicació de la basílica del monestir de Ripoll, l'any 1032, ja apareix esmentat tot indicant que és un venerat màrtir de la nostra pàtria reforçant la tradició que el feia un personatge local martiritzat a Serrateix mateix;(2) també consta en la consagració de l'altar de Sant Esteve de Banyoles el 1086.(3)

Per altra banda, establint un paral·lelisme amb sant Urbici d'Osca, Eduard Junyent afirmava la possibilitat que els primers monjos establerts al monestir català tinguessin origen aragonès i que haguessin portat relíquies del seu patró al nou emplaçament; a més, l'any 941, sant Urbici ja era titular, juntament amb santa Maria, del cenobi berguedà.(4)

Notes:

1 Riu, Eduard. "Rocs & sants: dades sobre la cristianització?", *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, 1981, núm. 2, p. 165-166

2 Junyent, Eduard. *Diplomatari i escrits literaris de l'abat i bisbe Oliba*. Barcelona: IEC, 1992, p. 365

3 Ordeig, Ramon. *Les dotalles de les esglésies de Catalunya (segles IX-XII)*. Vic: EH, vol. 2, 2a part, 1997, p. 270

4 Junyent, Eduard. *L'arquitectura religiosa en la Catalunya carolíngia*. Barcelona: [s.n], 1963, p. 36

LA POLS DE LA SANTA COVA DE MANRESA

Sant Ignasi de Loiola va fer estada a Manresa entre el 25 de març de 1522 i el 17 o 18 de febrer de 1523 en espera de poder anar a Barcelona. L'accés a la ciutat estava tancat a causa d'un brot epidèmic. D'aquests, gairebé onze mesos, a la capital del Bages, n'ha quedat profunda memòria en diversos espais urbans. El més destacat és la cova, coneguda com la Santa Cova o coveta. Es tracta d'una balma natural formada per l'aigua del Cardener a la falda del puig de Sant Bartomeu o de les Codines. El sant s'hi retirava i la tradició hi situa que hi va concebre els seus 'Exercicis Espirituals'. A partir del segle XVII, al damunt i al seu voltant, es van construir diversos edificis: l'avantcova, l'església amb façana i interior barroc, una residència i una casa d'exercicis que són un dels principals centres de l'orde jesuïta al món.

El pelegrins que solien resseguir, com encara ho fan actualment, les petjades del sant per la ciutat passaven per la cova i obtenien uns sobres de petites

dimensions (65 x 50 mm.) amb la pols de les parets de pedra. La diversitat de la tipografia, de la lletra del text i de l'orla d'una banda, demostra que se'n van fer diverses edicions i en diferents moments.

LES RELÍQUIES I LES CONSUETES PARROQUIALS

La consuetudina forma part dels llibres directament relacionat amb les parròquies i, també, amb les catedrals i altres centres religiosos. L'obra *Sacralia* antiga de Josep M. Martí concreta encara més: "Llibre parroquial en la qual hi consten els costums, festivitats, tradicions litúrgiques, aniversari de defuncions, etc... d'una parròquia."(1) Avui dia se'n podrien anomenar 'manual d'ús intern' que havia de seguir el sacerdot per adaptar els manuals generals a la singularitat del lloc. La seva redacció, generalment seguint el curs de l'any litúrgic, aporta una bona quantitat d'aspectes de la religiositat popular. En aquest sentit, en aquells temples que en posseïen i que havien adquirit certa rellevància, les relíquies són esmentades i se n'esmenta la forma i moment que se'ls havia de retre culte particular.

A Sant Julià de Vilatorrada, la consuetudina de 1651 esmentava amb detall el ritual, que se solia fer arreu, de protecció del terme des de la diada de la Invenció de la Santa Creu (3 de maig) fins a la diada de l'Exlació de la Santa Creu (14 de setembre): "[...] tots los diumenges antes de comensar la missa major to sacerdot, ab sa alba y capa pluvial morada, aportant la Vera Creu en las mans, fa professó cantant las litanias rodant per la plassa, al pedró del reliquer(*) diu los Quatre Evangelis ab sas Antiphonas y oracions, tot cantat, y antes d'axir del reliquer cantan una absolta general per tots Los faels defuncts y, Sens moure's to sacerdot qui officiarà, entonarà lo Te Deum laudamus y, cantant aquell, se'n tornaran a la iglésia y, posats davant l'altar major, dirà lo sacerdot los versets y oracions té ordenades lo ritual del present bisbat després dels dits Quatre Evangelis."(2) La consuetudina de la parròquia de Sant Cristòfol de la Castanya, al municipi del Brull, el 1818 indicava quan calia mostrar la Vera Creu: per Pasqua de Resurrecció, per Sant Isidre -amb processó inclosa-, per Pentecosta, per la festa de Sant Cristòfol, per l'Assumpció, Tots Sants i Nadal.(3)

La Vera Creu, present a la majoria de parròquies de l'època barroca, era referència habitual de les consuetes però també ho eren les relíquies de sants. A Sant Feliu de Codines, el 1756, la consuetudina esmentava que la festa de la relíquia de Sant Feliu se celebrava el tercer diumenge de setembre: "Se cantan Completas la vigília, present en lo altar la Santa Relíquia". L'endemà, pròpiament dia de la festivitat, se sumava la Vera Creu a la celebració: "Lo die de la festa a la matinal: Vera Creu. A la major, se canta solemnement: Vera Creu y encens. Al ofertori de la matinal y major, se fa adorar la Santa Relíquia. Y acabada la missa se fa la professó y després se cantan los goigs." I prosseguia amb el calendari: "Dilluns següent, a la matinal, present la Santa Relíquia, se canta un cantar de Difunts per los confreres. A la major, se fa la funció de la Santa Relíquia de Sant Fortunat exposantla, y seguint tot lo demás com lo die abans."(4)

De ben segur que devem a moltes consuetes el fet que alguns gestos, especialment si es tracta de relíquies, hagin perdurat fins avui dia o fins a temps no gaire llunyans.

Notes:

(*) Antigament se solia denominar 'reliquier' al comunidor, lloc des d'on es feia el ritual de conjurar les tempestes i pedregades

1 Martí, Josep M. *Sacralia antiga: diccionari del catalogador del patrimoni cultural de l'Església*. Barcelona: Arxiu Diocesà Barcelona; Museu Diocesà Barcelona; Arquebisbat Barcelona. Delegació del Patrimoni Cultural, 2014, p. 69

2 Vilamala, Jordi. "Les consuetes de Sant Julià de Vilatorrada (Osona): la continuïtat en la gestió de l'administració eclesiàstica", *Miscel·lània litúrgica catalana*, 1999, p. 368

3 Juncosa, Isabel. "La consuetudina de Sant Cristòfol de la Castanya: un exemple de documentació eclesiàstica del segle XIX (Vic, Arx. Episc., La Castanya L/2)", *Miscel·lània litúrgica catalana*, 1997, p. 266-268

4 Madurell, Josep M. "La consuetudina de la parròquia de Sant Feliu de Codines, de 1756", *Analecta Sacra Tarraconensis*, 1966, v. 39.1, p. 10-11

LES RELÍQUIES DE SANT MIQUEL DELS SANTS: DE VALLADOLID A VIC

La ciutat de Vic va procurar, poc després de la mort del seu fill canonitzat, de tenir relíquies i mostrar la seva devoció a sant Miquel dels Sants, que havia mort a Valladolid.

Segimon Cunill donava coneixement de com aquestes van arribar a Vic per primera vegada: "[...] feia ja algun temps que la ciutat, per medi del municipi, havia manifestat el seu desig de posseir una relíquia insigne del seu fill il·lustre Sant Miquel dels Sants. Més aquesta, amb tot i que el P. Provincial i Procurador de la Causa de beatificació Fa. Nicolau de la Virgen, l'havia promesa enviar, no ho havia fet encara". Fou el 30 d'abril de 1782 en què se signà un conveni entre l'Ajuntament i un representant de l'orde trinitari en el qual s'establien els termes de l'acord. Es tractava d'un os del braç del sant que havia estat portat a Roma per la causa de beatificació. Es deixava en "perpètua custòdia" al convent trinitari de Vic i s'havia de col·locar en un reliquiari amb una cara de vidre per ser venerat. L'Ajuntament i els mateixos trinitaris es comprometien a no extreure'n cap bocí, però s'acordava que s'exposaria públicament durant la

festa del beat i durant nou dies. En cas de voler-ho, l'Ajuntament podia sol·licitar la seva mostra "en els casos que cregui de necessitat de la Ciutat de Vic" i que quan aquesta ocasió fos en processó "serà acompanyada aquella per la comunitat dels PP. Trinitaris". S'establia, igualment, que sempre que estant malalt de gravetat algun membre de la corporació municipal, la seva muller o fill i alguna persona de qualitat de la Ciutat, a judici de l'Iltre. Ajuntament, sigui per aquesta entitat demanada la relíquia del beat, serà aquest portada a casa del pacient per un dels religiosos trinitaris anant acompanyat d'un senyor capitular. Fins i tot, quedava acordat que "al descobrir-se la relíquia, encara que sigui entre [darrere] el cristall, el religiós sacerdot anirà revestit de roquet i estola, cuidant que hi hagi dos ciris encesos i més segons la voluntat dels qui ho demanin".

Una altra relíquia, menor, havia estat obtinguda uns anys abans i l'Ajuntament la va dipositar a l'església de la Pietat, el 1786, quan s'hi va construir el retaule que va ser dedicat al sant. Com que s'extravià amb la invasió francesa de 1809, va ser substituïda, el 1817, per una porció que s'extragué de la relíquia

Diverses relíquies
de Sant Miquel
dels Sants
venerades a Vic

La relíquia de Sant Miquel dels Sants és centre del seguici de la Festa major de Vic

venerada als Trinitaris. Des de 1878 també es venera una altra petita relíquia a la capella erigida en la casa natalícia del Sant, i, posteriorment, el 1889, encara es va extreure del sepulcre la relíquia més i insigne, una tibia, que el bisbe Morgades col·locà en un bell reliquiari que va lliurar a la Catedral de Vic.

Cal dir la primera relíquia concedida actualment està dipositada a la catedral vigatana. Cada any, el dia 5 de juliol, es condueix a la casa natalícia per incorporar-se a la processó que fa el mateix camí en direcció inversa i presidir l'ofici de Festa Major.

D'altres relíquies, considerades no insignes o de segona classe, formen part del tresor de la casa on va néixer sant Miquel dels Sants. Es tracta del vestit amb el qual va ser batejat i la creu amb setanta-dues punxes que en senyal de suplici duia a l'espatlla. Igualment, encara s'hi conserva la pedra que feia servir de coixí.

Bibliografia:

Cunill, Segimon. "Relíquia insigne del beat Miquel dels Sants als trinitaris", *Butlletí de la secció d'exploracions del Centre Excursionista de Vic*, núm. 4, abril de 1922, p. 77-79

Gros, Josep. *Vida de Sant Miquel dels Sants*. Barcelona : Tipografia Balmesiana, 1936, p. I

Salarich, Miquel S.; Ylla-català, Miquel S. *Vigatans il·lustres*. Vic: Patronat d'Estudis Ausonencs, 1983, p. 59

RELÍQUIES SÓN NOTÍCIA

LES RELÍQUIES DELS SANTS EUDALD, PANCRAÇ I FÈLIX MEREIXEN L'ATENCIÓ DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

Les relíquies de sant Eudald, a Sorba després de la seva datació

El passat 11 de maig, festivitat de Sant Eudald, les restes estretes anteriorment en el martyrium de Santa Maria de Sorba, van retornar al temple parroquial després de les tasques d'investigació i datació. Aquestes van oferir un resultat que indiquen que es tracta de l'esquelet d'un individu adult masculí que hauria viscut entre el 346 i el 480 d.C.

El bisbe de Solsona, Xavier Novell, va presidir la cerimònia de retorn de les relíquies conjuntament amb el bisbe de Vic, Romà Casanova.

Restauració de relíquies de sant Fèlix de Vilafranca del Penedès

La propera festa de Sant Fèlix, a Vilafranca del Penedès, comptarà amb les relíquies del sant degudament conservades i amb l'aplicació d'una neteja superficial que es porta a terme en els darrers mesos. Les celebracions de l'any passat, enmig de les mesures sanitàries obligades per la situació provocada per la pandèmia de Covid, van comportar el trasllat de les relíquies. Aleshores, es va constatar la necessitat d'accions de conservació. El bisbat de Sant Feliu de Llobregat, amb la seva conformitat, i la Regidoria de Cultura de la ciutat han possibilitat aquesta intervenció.

Sant Pancraç va ser venerat a Santa Maria del Pi de Barcelona

La diada de sant Pancraç, el passat 12 de maig, va ser celebrada a la basílica de santa Maria del Pi de Barcelona. Després del parèntesi que va suposar l'any passat, a causa de la pandèmia de Covid, enguany s'ha reprès la festivitat amb les mesures sanitàries pertinents.

La veneració de les relíquies de sant Pancraç, que tot l'ant resten dipositades a la seva capella lateral, va comportar l'adaptació a les noves circumstàncies. La besada tradicional al reliquiari es va convertir en un gest de referència amb inclinació del cap o amb una genuflexió.

EFEMÈRIDES JULIOL

303.- La tradició situa a Girona el martiri de sant Sist i sant Hou, venerats a Celrà

1336.- Mor Isabel de Portugal, filla del comte-rei Pere el Gran i esposa de Dionís de Portugal que va ser canonitzada el 1626

1339.- Segona translació de les relíquies de santa Eulàlia a la catedral de Barcelona, concretament en el sepulcre gòtic de la cripta obra de l'italià Lupo di Francesco

1370.- Es publiquen les 'Ordinacions de santa Tecla' en les quals l'arquebisbe Pere Clasquerí, a instància dels cònsols de la ciutat, reglamenten les celebracions de les festes dedicades a la santa equiparant les celebracions a les del Corpus

1379.- Amb privilegi real de Pere III, és fundada la Confraria dels Sants Màrtirs de la Seu de Manresa que seria restaurada el 1901

1426.- El bisbe d'Urgell Francesc de Tovia escriu una pastoral en la qual ordena als rectors i sacerdots de la diòcesi que fomentin la devoció, entre els fidels, al misteri eucarístic del Sant Dubte d'Ivorra

L'abat Arnau de Vilalba, una vegada havien estat repintades les set imatges del Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses fa restituir la Sagrada Forma del front de la imatge del Crucificat

1427.- Després dels moviments sísmics que van afectar a l'església de Snt Sadurní, el Consell de la ciutat acorda reparar-la ja que en aquesta es veneren els Sants Màrtirs, Lluçia i Marcià, "per ésser los que guardan la ciutat y la terra"

1478.- El papa Sixte IV concedeix, mitjançant una Butlla, cent dies de perdó als fidels que, confessats i combregats visitin l'església de Celrà en les diades de sant Sist i sant Hou

1574.- S'adjudica l'obra de la cripta de la Seu de Manresa per col·locar-hi les arques dels Cossos Sants que fins aleshores eren a l'altar major

1588.- Es constitueix la Confraria dels Sants Sist i Hou de Celrà i el bisbe de Girona, Jaume Caçador és el primer confrare inscrit

1609.- Beatificació d'Ignasi de Loiola, fundador dels Jesuïtes, per Pau V

1623.- El bisbe de Barcelona, Joan Sentís, autoritza la veneració pública de les relíquies dels Sants Màrtirs de Vilassar de Dalt

En la celebració d'una missa a l'altar del Sant Crist de l'Hospital de la Santa Creu de Vic, apareixen en els corporals algunes gotes de sang que s'atribueixen a la mateixa imatge

1682.- Primer acte realitzat a Mataró com a gest de veneració a les santes Juliana i Semproniana

1687.- És celebrat a Mataró, per primera vegada, de l'ofici dedicat a les santes Juliana i Semproniana

1690.- El duc de Noalles, Anneo Julio, capità general de l'exèrcit francès a Catalunya mana el reconeixement la incorruptibilitat de la Sagrada Forma del Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses

1709.- El Sant Crist de l'Hospital de Vic és retornat des de la catedral a la seva capella de l'Hospital

1717.- A Mataró se celebren les completes dedicades a les santes Juliana i Semproniana

1722.- Es fan tres dies de festes per celebrar la concessió d'ofici propi de sant Bernat Calbó pel papa Innocenci XIII

1723.- La Sagrada Congregació de Ritus atorga l'extensió del culte a sant Bernat Calbó a tot el bisbat de Vic com un any i mig abans havia concedit a Vic

1746.- La reverenda Comunitat de la vila de Centelles rep autorització del bisbe de Vic Manuel Muñoz per utilitzar segell propi que representa la imatge de santa Coloma enmig de dos arbres semblants a pins i sota un núvol del qual cauen espurnes. Es considera que és una representació al·legòrica de la tradicional Festa del Pi.

1767.- Canonització del beat Josep de Calassanç, fundador dels Escolapis, per Climent XIII

1769.- El Vicari general de Roma, Marc Antoni Colonna, fa donació al definidor general dels caputxins, Fra Fèlix de Martorell, de les relíquies del màrtir sant Felicià que havien estat extretes de les catacumbes de Poncià

1770.- Es fa una solemne processó per col·locar la relíquia de santa Magdalena a la seva pròpia capella de l'església de Santa Maria de Mataró

AGOST

1772.- Actes de celebració de l'arribada de les relíquies de les santes Juliana i Semproniana al monestir de Sant Cugat del Vallès, amb ofici solemne, en el qual es reparteixen les relíquies en dues urnes i es porten en processó. Participa una gran representació de Mataró.

1776.- El cardenal Marc Antoni Colonna, Vicari general de Roma, fa donació al bisbe de Barcelona, Gavino de Valladares de les relíquies dels sants màrtirs Probi, Faustí, Generós i Jocundina amb l'oportuna llicència per a la seva veneració. Havien estat extretes de les catacumbes romanes de Ciríac. El seu destí era l'altar de sant Desideri de l'església de Santa Maria de Mataró

1783.- Es fa el trasllat solemne de les relíquies de les santes Juliana i Semproniana al retaule de l'altar major sota mateix de la imatge de la Mare de Déu que realitzava el mestre Gurri

1804.- Es demana autorització al bisbe de Barcelona per poder traslladar les relíquies menors de les santes Juliana i Semproniana a un reliquiari de petites dimensions destinat a la veneració dels fidels. L'endemà, un cop s'ha rebut l'autorització, es fa el trasllat i segellat del nou reliquiari

1822.- És exposada la Sagrada Forma del Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses a causa d'una sequera general

1827.- El bisbe de Vic, Pau de Jesús Corcuera, institueix la Pia Unió del Santíssim Misteri per fomentar la devoció a aquesta imatge de Sant Joan de les Abadesses

1850.- Beatificació de Pere Claver, prevere jesuïta, per Pius IX

1874.- El bisbe de Vic, Josep Morgades, permet l'obertura de l'arca de les relíquies de sant Eudald de Ripoll per a la seva inspecció

1879.- La ciutat celebra el centenari de la beatificació de Miquel Argemir i Mitjà, beat Miquel dels Sants que, tres anys després seria canonitzat

1889.- És consagrat l'altar Major del temple de Santa Maria de Mataró pel bisbe de Barcelona Jaume Català amb relíquies de sant Cugat, de les santes Juliana i Semproniana

1004.- L'abat Seniofred de Ripoll i els fidels del lloc porten en processó les relíquies de sant Eudalden petició de pluja a alleujament de les epidèmies. A partir d'aleshores, i per les gràcies obtingudes, és nomenat patró de Ripoll

1162.- Mor el comte Ramon Berenguer IV a Borgo San Dalmazzo (Piemont) quan anava a entrevistar-se amb l'emperador Frederic Barba-roja. Se l'anomena 'el sant' ja que, a més de diversos mèrits en auxili de l'Església, la tradició explica miracles en el trajecte de tornada del seu cos a Catalunya i a Ripoll on va ser enterrat.

1372.- Arriben a Manresa les relíquies de sant Maurici, sant Fruitós i santa Agnès i són col·locades ne unes arques que se situen damunt l'altar on resten fins a la construcció de la cripta

1405.- Es porta a terme la translació del cos de sant Sever des del monestir de Sant Cugat del Vallès a la catedral de Barcelona. La processó solemne dura dos dies i és presidida pel rei Martí I l'Humà

1436.- El vicari general del bisbat de Vic emet comunicat a totes les parròquies del bisbat de l'existència de la Confraria d'Ivorra encarregada a enfortir el culte i record del miracle eucarístic del Sant Dubte esdevingut el 1010

1559.- El bisbe de Vic, Iscle de Moya de Contreras, visita l'Hospital de Vic i, en aquest, la imatge del Sant Crist que estaria relacionat amb un miracle ocorregut el 1633

1578.- El degà del capítol catedralici, Jaume Planella, beneeix les obres de la cripta de la Seu de Manresa un cop enllestides

1664.- Trasllat de les relíquies dels Sants Màrtirs, Lluçà i Marcia, a l'altar major de la Pietat de Vic un cop enllestides les obres d'edificació de l'església. Aquest fet els certifica com a patrons de la ciutat després de certa controvèrsia entre el Consell ciutadà i el Capítol.

EFEMÈRIDES AGOST

1732.- El bisbe de Vic Ramon de Marimon rep les relíquies de sant Irineu màrtir i dóna llicència per tal que siguin col·locades en alguna de les esglésies de la diòcesi i exposades públicament. Aquestes relíquies serien venerades a l'església del convent de franciscans i, posteriorment, a l'església parroquial de Santpedor

1748.- Beatificació de Josep de Calassanç, fundador dels Escolapis, per Benet XIV

1752.- El dominic P. Mestre Francesc Parés lliura a la parròquia de Sant Pere de Torelló una relíquia de sant Severí que havia obtingut a Roma

1770.- El Consell Municipal de la Vila de Mataró acorda demanar de nou, al monestir de Sant Cugat del Vallès, les relíquies de les santes Juliana i Semproniana. Aquestes gestions, adreçades a l'abat del cenobi, van donar el resultat desitjat.

1779.- El bisbe de Vic, Manuel de Artalejo, reconeix la incorruptibilitat de la Sagrada Forma del Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses

1793.- S'inaugura un nou retaule-tabernacle de marbre obrat per l'escultor manresà Jaume Padró, amb forma de temple, amb columnes i baldaquí, per cobrir les arques dels Cossos Sants de la cripta de la Seu de Manresa. Envoltaven el conjunt unes imatges d'alabastre dels sants Maurici, Fruitós, Auguri, Eulogi i Agnès i de diversos àngels

1810.- L'exèrcit francès, amb el quarter general a Mora, entra a Falset i profana el temple parroquial. Les relíquies de santa Càndia són extretes de la seva urna i escampades per terra

1816.- Les relíquies de sant Fortià són invocades pel perill d'aiguats

1817.- Una processó, des de de Vic i amb la Mare de Déu del Bonsuccés visita Torelló i, especialment, les relíquies de sant Fortià en petició de pluja. Si sumen els feligresos de les parròquies veïnes.

1819.- El bisbe de Vic, Ramon Strauch i Vidal, visita el Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses i concedeix 40 dies d'indulgència a tothom que el visiti

Cripta
dels
Cossos
Sants de
Manresa

1840.- L'arxipreste Bru Bret, davant nou testimonis, va reconèixer exposada la Sagrada Hòstia del Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses del lloc on havia estat amagada el 1835 a causa de la guerra carlina

1856.- El bisbe de Vic, Antoni Palau, reconeix la incorruptibilitat de la Sagrada Forma del Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses

1856.- És exposada la Sagrada Forma del Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses a causa d'una sequera general

1892.- El bisbe de Sogorb, Francesc d'A. Aguilar i Serrat, presideix la consagració de l'altar major del temple de Santa Maria de Manlleu. Aguilar era fill de la població. S'hi col·loquen relíquies dels Sants Màrtirs de Manlleu, Víctor, Pacífic, Justa i Clara, dels Sants Llucià i Marcià, de sant Bernat Calbó, de sant Miquel dels Sants, de sant Just de Vic, sant Eudald de Ripoll i altres sants

1961.- El cardenal arquebisbe de Tarragona, Benjamí Arriba, i el bisbe auxiliar, Laureà Gastán inspeccionen detingudament les relíquies de santa Càndia de Falset que reconeixen ser les mateixes que es veneraven abans de 1810 quan van ser profanades per les tropes franceses

SANTORAL TRADICIONAL CATALÀ

JULIOL

(R) *Posseeixen o han posseït relíquies*

1

La preciosíssima Sang de Jesús

2

**Sant Urbà, venerat a l'església de Santa Anna de
Barcelona (R)**

3

Santa Romana, verge, venerada a Barcelona

4

**Santa Isabel, reina de Portugal, venerada a Barcelona
Beat Gaspar de Bono, venerat a València**

5

Sant Miquel dels Sants, confessor, patró de Vic

7

**Sant Ot, bisbe de la Seu d'Urgell (R)
Sant Fermí, venerat a Rellinars (R)**

8

**Sant Procopi, venerat a la Pobla de Claramunt (R)
Beat Pere Cendra, confessor
Festa de les Santes Relíquies de Tortosa**

9

**Sant Zenon, màrtir, patró d'Arenys de Mar (R)
Beat Pere Centurió, confessor, venerat a Barcelona**

10

**Festa de la segona translació de santa Eulàlia,
venerada a Barcelona**

11

**Sant Pius, papa màrtir, venerat a Santa Coloma de
Farners (R)**

12

Festa del Sant Crist de l'Hospital de Vic

Reliquiaris de santa Justa i santa Rufina a Prats de Molló

13

**Festa de la translació del cos dels sant Gaudenci,
Benediste, Teodor i de les santes Felicitas,
Clemència i Columna, venerats a Valls
Sant Enric, emperador, venerat a Puigcerdà**

14

Sant Just, màrtir, venerat a Tàrraga (R)

17

**Santes Justa i Rufina, venerades a Prats de Molló
Sant Hou, màrtir, venerat a Celrà
Sant Coralt, màrtir de Catalunya**

19

**Sant Pere de la Cadireta, màrtir dominic, venerat a
Moia**

21

Santa Pràxedes, verge, venerada a Mallorca

24

Santa Cristina, verge i màrtir

25

Sant Jaume, apòstol

27

**Sant Cugat, màrtir, apòstol de Barcelona
Santes Juliana i Semproniana, verges i màrtirs,
patrones de Mataró**

28

**Santa Caterina Thomàs, venerada a Mallorca
Sant Víctor, venerat a Santa Maria de Valldebre (R)
Beat Lluís Exarch, confessor, venerat a Barcelona**

30

**Sants Abdó i Senén, màrtirs, venerats a Arles i a
Cubelles (R), entre d'altres llocs**

31

**Sant Ignasi de Loiola, confessor, venerat a Manresa
Sants Fortunat i Victorià, màrtirs, venerats a
Manresa**

SANTORAL TRADICIONAL CATALÀ

AGOST

1

Sant, Feliu africà, màrtir, venerat a Girona (R)

Sant Lluís, prevere, venerat a Barcelona

3

Festa de la invenció del cos de sant Esteve, protomàrtir,
venerat a Alcoll (R) i Canyamàs (R), entre d'altres llocs

4

Sants Fèlix i Màxim, Coronada i Victòria, màrtirs, venerats
a Vilaür (R)

5

Santa Afra, màrtir, venerada a Girona

6

Sant Urbici, bisbe i màrtir, venerat a Serrateix (R)
Memòria de Ramon Berenguer IV de Barcelona "el Sant"

7

Sants Iluminat, confessor, Venerando, valido, Aureli,
Neccari, Probo i Especiós, màrtirs, venerats a Sant
Salvador de Polinyà (R)

Festa de la translació de sant Sever, bisbe i màrtir

9

Sant Romà, màrtir, venerat a Vic (R)

10

Sant Llorenç, màrtir, fill d'Osca

12

Sant Dionís i santes Hilària, Digna, Eupòmia, Eutròpia,,
màrtirs, venerats de Girona

13

Sant Hipòlit, màrtir, venerat al Voltreganès (R)

14

Sant Aeci, suposat bisbe de Barcelona

15

Santa Colàgia, verge, venerada a Barcelona

16

Sant Roc, confessor, nascut a Montpeller, venerat a
Barcelona (advocat contra la pesta)
Beat Joan de Santa Marta, venerat a Prades

17

Sant Mamet, venerat a Corró d'Amunt (R)

18

Sant Agapit, màrtir, venerat a Vic (R)

19

Sant Magí, màrtir eremita, venerat a Tarragona (R)

21

Sants Bonós i Maximià, màrtirs, venerats a Blanes

25

Sant Josep de Calassanç, prevere i fundador (R)

26

Santa Teresa de Jesús Jornet, verge i fundadora (R)
Sant Ireneu, màrtir, venerat a Santpedor (R)
Sants Constanci i Vicenç, màrtirs, venerats a Olot (R)

27

Sant Lleí, suposat bisbe de Lleida

29

Santa Sabina, màrtir, venerada a Olot (R)
Santa Càndia, verge i màrtir, venerada a Falset (R)

30

Sant Fèlix, prevere i màrtir, venerat a Vilafranca del
Penedès (R)
Festa de la translació dels Cossos Sants a Manresa (R)

31

Sant Ramon Nonat, confessor mercedari, venerat a
Portell, Cardona i la Segarra (R)
Sants Pròsper, Vicenç i Victori, màrtirs, venerats a
Reus (R)

Reliquiari de sant Hipòlit de Sant
Hipòlit de Voltregà, segona meitat
dell s. XVII

PROPER NÚMERO: 1 DE SETEMBRE DE 2021

Relíquies i reliquiariis perduts i trobats

Relíquies al territori: la Garrotxa (i 2)

Relíquies de sant Pere Claver

Relíquies de sant Narcís

Els sepulcres de santa Maria de Cervelló

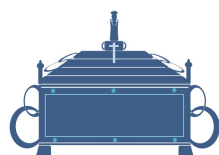
**AMB LES SECCIONS HABITUALS I
MOLT MÉS,...**

SUBSCRIPCIÓ GRATUÏTA A:

[HTTP://WWW.JOANARIMANYJUVENTENY.CAT/SUBSCRIPCIÓ-REVISTA/](http://www.joanarimanyjuventeny.cat/subscripcio-revista/)

**Voleu accedir a números anteriors?
(clicueu)**

**RELIQUIÆ
SANCTORUM
IN CATALONIA**

**DIRECCIÓ: JOAN ARIMANY I JUVENTENY
AMB LA COL·LABORACIÓ DE JORDI LLABRÉS I SANS**

<http://www.joanarimanyjuventeny.cat/Autoria/>
Contacte © 2021 joan arimany juveneny

Correcció:
**CONSORCI PER A LA
NORMALITZACIÓ
LINGÜÍSTICA**
CNL d'Osona - OC de Manlleu

AGRAÏMENTS:

JOAN BALATEU, JORDI BLANQUÉ, JOSEP CAPDEVILA, JOSEP CASTELLON, XAVIER CERVERA, CARME COMAS, DANI FONT, RAFEL GINEBRA, MIQUEL S. GROS, ANNA HOMS, GUILLEM MERCADAL, NORA VELA. ARXIU I BIBLIOTECA EPISCOPAL DE VIC, BISBAT DE GIRONA, CNL-OC DE MANLLEU, CATALONIA SACRA I MUSEU EPISCOPAL DE VICI